

STUDENTAI IŠ TREČIŲJŲ ŠALIŲ LIETUVOJE

2012

TARPTAUTINĖ MIGRACIJOS ORGANIZACIJA
EUROPOS MIGRACIJOS TINKLAS

STUDENTAI IŠ TREČIŲJŲ ŠALIŲ LIETUVOJE

VILNIUS, 2012

Šis tyrimas atliktas pagal Europos migracijos tinklo (EMN) 2012 metų metinę programą.

EMN – tai ES valstybių narių ir Europos Komisijos tinklas, skirtas rinkti, analizuoti ir dalintis naujausia, objektyvia ir palyginama informacija migracijos bei prieglobsčio srityje europiniu lygiu ir patenkinti Bendrijos institucijų, valstybių narių valdžios institucijų bei plačiosios visuomenės informacijos apie migraciją ir prieglobstį poreikius. EMN veiklą Lietuvoje Lietuvos Vyriausybės nutarimu vykdo Tarptautinės migracijos organizacijos (TMO) Vilniaus biuras.

Daugiau informacijos apie EMN: www.emn.europa.eu.

Daugiau informacijos apie EMN veiklas Lietuvoje: www.emn.lt.

Naujausia statistinė informacija apie migraciją www.123.emn.lt.

Šis tyrimas publikuojamas Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės lėšomis.

© Tarptautinė migracijos organizacija (TMO) ir Europos migracijos tinklas (EMN)

Studijoje pateikta analizė nebūtinai atspindi oficialią Lietuvos Respublikos, Europos Komisijos ar TMO ir jos šalių narių poziciją.

Visos teisės saugomos. Kopijuoti visą ar dalimis, taip pat naudoti komerciniais tikslais be Tarptautinės migracijos organizacijos (TMO) Vilniaus biuro raštiško leidimo draudžiama.

TURINYS

Santrauka	5
1. Įvadas	10
1.1 Studijos tikslas ir uždaviniai	10
1.2. Metodologija ir informacijos šaltiniai	11
1.3. Studijoje naudojamos sąvokos	12
2. Lietuvos švietimo sistema ir užsienio studentai	13
2.1. Lietuvos aukštojo mokslo sistema	13
2.2. Užsienio studentų pritraukimas	16
2.2.1. Lietuvos Vyriausybės politika ir prioritetai	16
2.2.2. Universitetų pritraukimo priemonės	19
2.2.3. Priemonių vertinimas: studentų apklausa	20
2.3. Studentai užsieniečiai Lietuvoje: pagrindinės tendencijos	22
3. Trečiųjų šalių studentų atvykimas ir buvimas: procedūros ir problemos	28
3.1. Prieš atvykstant	28
3.2. Atvykimas	29
3.3. Buvimas	34
3.3.1. Leidimo laikinai gyventi prasitęsimas	34
3.3.2. Darbas studijų metu	35
3.3.3. Šeimos susijungimas	36
3.3.4. Laikotarpis po studijų	37
3.3.5. Integracija	38
3.4. Piktnaudžiavimas studijų tikslais	39
4. Tarptautinis bendradarbiavimas	43
5. Užsienio studentų įtaka	45
Literatūros sąrašas	47

Santraukų sąrašas:

EHU	Europos humanitarinis universitetas
EK	Europos Komisija
EMN	Europos migracijos tinklas
KTU	Kauno technikos universitetas
LCC	LCC tarptautinis universitetas
LLG	Leidimas laikinai gyventi
LNG	Leidimas gyventi nuolat
LSMU	Lietuvos sveikatos mokslų universitetas
MD	Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos
MRU	Mykolo Romerio universitetas
SKVC	Studijų kokybės vertinimo centras
ŠMM	Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija
ŠMPF	Švietimo mainų paramos fondas
TŠP	Trečiosios šalies pilietis (ne ES pilietis)
URM	Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija
VG TU	Vilniaus Gedimino technikos universitetas
VRM	Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija
VU	Vilniaus universitetas

Santrauka

Užsienio studentams nemažai dėmesio skiria visos pasaulio šalys. Tai viena migrantų grupių, dėl kurios nekyla pasipriešinimo visuomenėje ir į kurią žiūrima palankiai. Valstybės konkuruoja dėl geriausių studentų ir stengiasi juos pritraukti bei sudaryti palankias sąlygas atvykti ir gyventi. Sutariama, kad studentai užsieniečiai ne tik teikia ekonominę naudą (moka už mokslą), bet ir praturtina patį mokymosi procesą, padeda užmegzti glaudesnius verslo ryšius.

Šioje studijoje analizuojama studentų iš trečiųjų šalių pritraukimo politika ir priemonės Lietuvoje, identifikuojamos kylančios problemos, galimi piktnaudžiavimo atvejai bei bandoma vertinti, kokią įtaką studentai turi bei gali turėti ateityje universitetų plėtrai bei visuomenei ir švietimui. Ši studija atlikta pagal Europos migracijos tinklo paruoštas specifikacijas bei naudojant įvairius tyrimo metodus: statistinių duomenų ir teisinės bazės analizę, sociologinį trečiųjų šalių studentų tyrimą, interviu su valstybės tarnautojais ir universitetų atstovais bei internetinę Lietuvos vizų tarnybų valstybės tarnautojų apklausą.

Pagrindinės tendencijos

Lietuvoje mokosi apie 3200 studentų užsieniečių – ir iš Europos Sąjungos (ES), ir iš kitų (ne ES) šalių. Bendrame imigracijos kontekste trečiųjų šalių studentai sudaro apie 10–15 proc. visų atvykstančių trečiųjų šalių piliečių arba apie 2 proc. visų studijuojančių. Trečiųjų šalių piliečių, atvykstančių studijuoti visą studijų programą, skaičius yra dvigubai mažesnis: 2011–2012 mokslo metais Lietuvoje visą studijų programą rinkosi 1600 ne ES piliečių. Palyginti su kitomis ES šalimis, tai yra mažas procentas. ŠMM siekia studentų užsieniečių skaičių padidinti 5–6 kartus, t. y., kad jų studijuoti kiekvienais metais atvyktų po 15–20 tūkstančių.

Daugiau kaip 70 proc. trečiųjų šalių studentų atvyksta iš Nepriklausomų valstybių sandraugos (NVS) šalių. Pagrindinės valstybės – Baltarusija, Rusija, Ukraina, santykinai daug atvyksta ir iš Azerbaidžano bei Moldovos. Dažniausiai NVS šalių studentai renkasi EHU ir LCC. Beveik kas dešimtas trečiųjų šalių studentas yra iš Artimųjų Rytų (Izraelis, Libanas) – daugiausia jų atvyksta į LMSU studijuoti medicinos. LSMU pavyzdys rodo, kad ir vieno universiteto pastangos bei kokybiškos studijos turi nemažos įtakos atvykstančiųjų skaičiui. Lietuva galėtų ir toliau naudoti šią mokslo sritį studentams pritraukti.

Lietuvoje yra kelios studijų kryptys, kurios pritraukia sąlyginai daug studentų iš trečiųjų šalių. Tai medicinos mokslai (18 proc.), verslas (18 proc.) ir specifinė kryptis EHU universitete – menai (11 proc.). Palyginti su bendru ES vidurkiu, tai gana didelis procentas. Tačiau Lietuva labai atsilieka techninių mokslų srityje – juos renkasi tik 3 proc. ne

ES šalių studentų. Be to, neišnaudojamos kitos studijų kryptys, kuriose Lietuva turi didelį potencialą (pavyzdžiui, biochemija, lazeriai). Svarbu didinti užsienio studentų skaičių žinomose ir vertinamose studijų srityse bei populiarinti ir skatinti rinktis tas kryptis, kuriose Lietuva turi potencialą.

Kliūtys ir priemonės pritraukti užsienio studentus

Lietuvos Vyriausybė yra priėmusi dvi Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo programas (2008–2010 metams ir 2011–2012 metams), kuriomis siekiama sudominti užsieniečius galimybėmis studijuoti Lietuvoje. Prioritetiniai regionai: buvusios sovietinės valstybės ir sparčiai kylančios ekonomikos Azijos šalys. Nors valstybinių programų įtaką vertinti dar anksti, jos yra svarbūs politiniai dokumentai, aiškiai pritariantys tam, kad kuo daugiau užsieniečių atvyktų studijuoti į Lietuvą.

Pagrindinės tarptautiškumo kliūtys yra šios: mokslo institucijų ir žmogiškojo kapitalo fragmentacija/išskaidymas (47 aukštosios mokyklos), nėra aiškių/prioritetinių sričių, kuriose Lietuva neabejotinai pirmautų, menkas programų užsienio kalba (ypač jungtinių programų) skaičius, informacijos apie studijas stoka.

Valstybės lygiu užsienio studentais susidomėta palyginti neseniai. **Lietuva jiems pritraukti naudoja šias pagrindines priemones:** studijų viešinimas užsienyje, programų užsienio kalbomis skaičiaus didinimas, tarptautinio bendradarbiavimo plėtra, užsienyje įgytų kvalifikacijų pripažinimo tvarkos tobulinimas, gambiausių studentų iš trečiųjų šalių rėmimas (stipendijos ir paskolos), dalyvavimas tarptautinėse studijų parodose. Nemažai įtakos turi ir tokie veiksniai kaip aktyvus ambasadų darbas, neformalus studentų tinklai, užsienio studentų bendruomenės šalyje.

Viena priemonių studentams pritraukti yra tarptautinis bendradarbiavimas. **Lietuva yra pasirašiusi bendradarbiavimo sutartis ar susitarimus švietimo, mokslo ir technologijų srityse su 19 ne ES valstybių**, tačiau tai gana bendro pobūdžio politiniai dokumentai (deklaracijos). Tarpvalstybinių sutarčių pagrindu ŠMM su kai kurių šalių atitinkamomis institucijomis yra pasirašiusi tarpžinybinius susitarimus, kuriuose numatytos jau konkrečios bendradarbiavimo sąlygos, akademinė mainų kvotos. Bendradarbiavimas tarp aukštųjų mokyklų, ypač rengiant jungtines studijų programas, taip pat vyksta gana lėtai. Iki 2011 metų Lietuvoje buvo įregistruotos tik penkios jungtinės studijų programos. Šių programų kūrimas yra toliau skatinimas ir remiamas, todėl per ateinančius metus jų skaičius turėtų išaugti ir tada, tikėtina, atvyks daugiau studentų.

Konkretus studentų skaičius labiausiai priklauso nuo paties universiteto pastangų ir studijų kokybės. Aktyviausi universitetai turi tarptautinių ryšių skyrius, kurie kuruoja užsienio studentus, padeda jiems tvarkyti visus su migracija susijusius reikalus, taip pat stengiasi pritraukti naujų studentų. Universitetai skiria daug dėmesio individualiam darbui su potencialiais studentais, aktyviai reklamuojasi internete, dalyvauja studijų mugėse ir parodose užsienyje (šią veiklą taip pat remia ŠMM), atleidžia nuo įmokų už mokslą gambiausius studentus. Keli universitetai studentams pritraukti ar testams atlikti pasitelkia agentus.

Studentams iš trečiųjų šalių renkantis Lietuvą, svarbu, kad diplomai būtų pripažįstami ES, ir būtent konkreto universiteto bei studijų krypties. Kiti

veiksniai (pragyvenimo lygis, kalbinis ar kultūrinis artimumas, socialiai ryšiai) nėra labai svarbūs.

Nors tarptautiškumo skatinimas ir užsienio studentų pritraukimas programose nurodomi kaip svarbiausi punktai, **migracijos politikos kontekste studentai iš trečiųjų šalių nėra išskiriami kaip prioritetinga grupė. Trūksta ir bendradarbiavimo tarp institucijų.**

Atvykimo procedūros ir gyvenimas Lietuvoje

Studentai iš trečiųjų šalių į Lietuvą atvyksta su nacionaline daugkartine viza arba su LLG. Universitetai dažniausiai studentams siūlo kreiptis dėl nacionalinės daugkartinės vizos, nes tuomet jie gali atvykti daug greičiau (viza išduodama ne vėliau kaip per 15 dienų, LLG – iki 6 mėn.), taip pat mažiau apkraunamos ir valstybės institucijos. Tačiau turėdamas LLG studentas įgyja daugiau teisių, pavyzdžiui, jis laikomas Lietuvos gyventoju, pirmi studijų metai įskaičiuojami į Lietuvą gyventą laiką (jei studentas norėtų vėliau kreiptis dėl LNG).

2011 metais buvo supaprastinta studentų iš trečiųjų šalių atvykimo procedūra. Pagal galiojančius teisės aktus, visiems studentams iš trečiųjų šalių buvo leista atvykti su nacionalinėmis daugkartinėmis vizomis ir LLG prašyti per pirmuosius studijų metus. Šis pakeitimas pagreitino studentų atvykimo procedūrą.

Lietuva, išduodama studentams LLG, prašo papildomų dokumentų, kurie nenumatyti Studentų direktyvoje, tačiau, pasak ekspertų, jie yra tiesiogiai susiję su direktyvos reikalavimais. Be direktyvoje išvardytų bendrųjų ir specialiųjų sąlygų, Lietuva reikalauja įrodymo, kad studentas turės tinkamą gyvenamąją patalpą (tai susiję su įrodymu dėl pakankamų pragyvenimo lėšų) ir kad kviečiančioji aukštoji mokykla padengs studento išsiuntimo išlaidas, jeigu jis pažeis teisėto buvimo sąlygas (reikalavimas aukštajai mokyklai, o ne studentui).

Studentų iš trečiųjų šalių apklausos duomenys rodo, kad jie imigracijos procedūras vertina vidutiniškai (6,57 balo iš 10). Studentai nurodė šiuos pagrindinius sunkumus: dokumentų vertimas į lietuvių kalbą ir vertimo legalizavimas, reikalavimas turėti gyvenamąją patalpą (ypač kai dokumentai dėl LLG turi būti pateikti vasarą ir studentas yra išvykęs) bei informacijos apie atvykimo ir buvimo procedūras užsienio kalbomis trūkumas. Ypač jautriai vertinama LLG išdavimo ar pratęsimo procedūra. LLG turi būti keičiamas kasmet pagal tą pačią procedūrą – nėra taikoma jokių išimčių. Studentai ir universitetų atstovai nurodo, kad tiek finansinės, tiek administracinės sąnaudos šiam reikalavimui vykdyti yra didelės. Labai palankiai būtų vertinama, jei LLG būtų išduodamas bent dvejiems metams.

Nors įstatymas numato galimybę studentams iš trečiųjų šalių dirbti nuo antrųjų studijų metų po 20 valandų per savaitę, tačiau **realiai studentų darbas įmanomas tik išimtiniais atvejais. Reikalavimas įsigyti leidimą dirbti yra labai ribojanti sąlyga, nepriklausanti nuo studento.** Tyrimo duomenimis, dirbti norėtų net 90 proc. studentų. Dabartinį teisinį reguliavimą universitetai vertina nevienareikšmiškai. Pozityviai vertinami siūlymai leisti studentams įsidarbinti mokslo studijų institucijose, nereikalaujant turėti leidimo dirbti.

Studentų iš trečiųjų šalių šeimos nariai atvykti gyventi į Lietuvą gali tik labai išskirtiniais atvejais. Apie 40 proc. apklaustų studentų nurodė, kad jiems tai kelia problemų, ypač trečiosios pakopos studentams, nes jie yra vyresni ir dažniausiai jau būna sukūrę šeimas. Tad renkantis, kur studijuoti, šeimos susijungimo aspektas yra labai svarbus – ypač doktorantūros studentams. Svarstyta galimybė bent šiai grupei (1 proc. studentų) paprastinti šeimos susijungimo sąlygas.

Studentai iš trečiųjų šalių po studijų Lietuvoje likti negali, nebent keistų savo atvykimo pagrindą į kitą. Tyrimo duomenimis, apie 50 proc. studentų, baigę mokslus, svarstytų galimybę likti Lietuvoje. Palankiai vertinamas siūlymas leisti studentams po studijų likti bent 3 mėnesiams ir ieškoti darbo. Svarstyta, ar toks teisinis reguliavimas galėtų būti taikomas bent geriausiai baigusiems studijas arba studijuojantiems specialybes, kurių darbuotojų Lietuvoje trūksta.

Lietuva neturi valstybinės studentų iš trečiųjų šalių integracijos programos. Kai kurias būtiniausias integracijos priemones vykdo universitetai (kalbos kursai pirmaisiais ir antraisiais studijų metais), atskiras integracijos programas siūlo ir nevyriausybinis sektorius, tačiau tai yra pavienė, trumpalaikė, o ne sisteminė pagalba. Gerai Lietuvoje integravęsi jaučiasi tik 13 proc. apklaustų studentų. Studentų integracija ir savijauta Lietuvoje yra svarbus veiksnys, apsprendžiantis, ar jie liks Lietuvoje/universitete, ar rekomenduos savo draugams.

Piktnaudžiavimas studijomis

Ekspertai pastebi, kad priemonės, leidžiančios įvertinti studentų iš trečiųjų šalių išsilavinimą, motyvaciją ir pasirengimą studijuoti, yra tobulintinos. Pirmines patikros procedūras vykdo universitetai. Prašoma pateikti diplomą, kalbos mokėjimą patvirtinantį dokumentą, sumokėti studijų mokestį, jei reikia, laikyti specializuotus testus (architektūra, medicina, kt.). Tačiau universitetai daugeliu atveju su studentais bendrauja netiesiogiai (internetu), todėl ne visada gali tinkamai įvertinti jų motyvaciją ir tikslus.

Dažniau piktnaudžiavimo atvejų fiksuojama dar iki trečiųjų šalių studentui atvykstant į Lietuvą, Lietuvos vizų tarnybose (antroji patikros grandis). Pažeidėjai dažniausiai yra Azijos ir Afrikos valstybių piliečiai, bandantys gauti nacionalinę daugkartinę vizą studijų tikslais, nors kyla abejonių, ar jie nori/galės studijuoti. Ambasados Kaire duomenimis, atmetama apie 30–35 proc. prašymų išduoti nacionalinę vizą studijų pagrindu. Atmetimo priežastys įvairios, pavyzdžiui, studentas nekalba ta kalba, kuria priimtas studijuoti, nieko nežino apie universitetą ar Lietuvą, neturi lėšų ir pan.

Lietuvoje piktnaudžiavimo studijomis atvejų nustatoma retai. Jei trečiosios šalies studentas šalinamas iš universiteto, tai universitetas privalo apie tokį atvejį pranešti Migracijos departamentui, kuris iš karto naikina nacionalinę daugkartinę vizą arba LLG. Per metus vidutiniškai panaikinama apie 100 LLG, išduotų studijų tikslais. Dažniausiai taip nutinka todėl, kad studentas stokoja lėšų tęsti studijas arba turi akademinį skolų.

Užsienio studentų įtaka

Išsamesnių tyrimų dėl užsienio studentų įtakos Lietuvoje nebuvo atlikta, todėl ją įvertinti gana sunku. Apibendrinus turimą informaciją, galima teigti, kad poveikis

yra daugiaplanis, dažniausiai teigiamas. Pirmiausia, tai pokyčiai edukacinėje plotmėje – užsienio studentai daro mokymosi procesą įvairesnį, išauga studentų tarptautiškumo kompetencijos, taip pat skatinama dėstytojų kompetencija. Antra, užsienio studentai teikia ir ekonominę naudą: moka už mokslą visą kainą, Lietuvoje perka paslaugas ir prekes (pragyvenimui vidutiniškai išleidžia apie 1200 Lt) bei stiprina universitetų bazę.

Imigracijos politikos kontekste studentai iš trečiųjų šalių yra viena perspektyviausių grupių. Jie jauni, išsilavinę, iniciatyvūs, susipažinę su kultūra, pramokę kalbos, užmezgę socialinius ryšius. Galvojant apie tai, kaip pritraukti imigrantų, trečiųjų šalių studentams galėtų būti teikiamas prioritetas.

1. Įvadas

Emigracijos ir imigracijos diskurse vis svarbesnę vietą užima migracija studijų pagrindu, tam nemažai dėmesio skiria visos pasaulio šalys. Kur važiuoja gabiausi studentai, lemia daug veiksnių, ir vienas jų – migracijos politika, nuo kurios priklauso, ar daug užsienio ir ypač trečiųjų šalių studentų atvyks į ES valstybes nares, taip pat ir į Lietuvą.

2010 metais ES valstybės narės išdavė 515 tūkstančių leidimų gyventi studijų pagrindu. EK siekia didinti šį skaičių ir tapti protų traukos erdve. Kartu EK stengiasi kurti aiškią ir paprastą studentų iš trečiųjų šalių imigracijos politiką bei derinti valstybių narių praktiką šioje srityje.

2012 metais EK inicijavo viešas diskusijas dėl studentų ir tyrėjų iš trečiųjų šalių atvykimo į ES. Jų metu buvo konsultuojamasi su visuomene ir suinteresuotomis grupėmis dėl trečiųjų šalių studentų ir tyrėjų atvykimo sąlygų, renkama informacija apie studentus iš ES valstybių narių. Europos migracijos tinklas taip pat prisidėjo ruošdamas studiją, kuria siekiama surinkti objektyvią informaciją ir įvertinti esamą situaciją valstybėse narėse.

Lietuva taip pat dirba šioje srityje. Lietuvos Vyriausybė yra priėmusi dvi Lietuvos aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo programas, kuriomis, be kitų tikslų, siekiama įgyvendinti užsienio studentų pritraukimo į Lietuvą priemonės bei sudaryti geresnes sąlygas jiems atvykti ir siekti aukštojo mokslo Lietuvoje. 2012 metais baigsis jau antroji valstybinė programa. Manome, kad tai yra geras laikas įvertinti, kas buvo pasiekta per ketverius metus, kokios priemonės pasiteisino, o ką dar reikia tobulinti. Taip pat, ko būtų galima pasimokyti iš kitų ES valstybių narių.

Tikimės, kad ši studija sugebės inicijuoti ir prisidės prie konstruktyvios diskusijos užsienio studentų klausimu bei bus naudinga tiek švietimo, tiek migracijos politikos formuotojams.

1.1 Studijos tikslas ir uždaviniai

Šios studijos tikslas – apžvelgti Lietuvos imigracijos politiką, taikomą trečiųjų šalių studentams, priemonės šiems studentams pritraukti, kylančias problemas bei įvertinti galimą piktnaudžiavimą atvykimo studijuoti pagrindu. Studijoje daugiausia nagrinėjami migracijos klausimai, neličiant kitų, pavyzdžiui, švietimo aspektų.

Studijos uždaviniai:

- pristatyti Lietuvos politiką bei užsienio studentų (ypač studentų iš trečiųjų valstybių) pritraukimo priemones;

- pateikti pagrindinius statistinius duomenis apie trečiųjų šalių studentus, kurie atvyksta į Lietuvą studijuoti visą studijų programą;
- apžvelgti studentų iš trečiųjų valstybių atvykimo procedūras, jiems taikomus buvimo ir darbo reikalavimus bei kylančias problemas;
- įvertinti galimą piktnaudžiavimą atvykimo studijuoti pagrindu;
- įvertinti galimą studentų įtaką aukštajam mokslui.

Studijos tyrimo objektas – trečiųjų šalių studentai, kurie atvyksta studijuoti į Lietuvą registruotą ir veikiančią aukštąją mokyklą (universitetą) pagal aukštosios mokyklos suderintą programą¹ (toliau – **trečiųjų šalių studentai**).

1.2. Metodologija ir informacijos šaltiniai

Rengiant studiją buvo naudojami ir derinami įvairūs duomenų šaltiniai bei tyrimo metodai. Taip buvo siekiama įtraukti visas suinteresuotas grupes, išanalizuoti kuo įvairesnę informaciją ir pateikti kuo platesnį nuomonių spektrą. Rengiant studiją naudoti šie tyrimo metodai:

1. Teisinės bazės analizė. Lietuvos Respublikos ir ES teisės aktų, reglamentuojančių studentų iš trečiųjų valstybių atvykimą, buvimą ir darbą, bei kitų su aukštojo mokslo tarptautiškumu ir užsienio studentų studijomis susijusių dokumentų analizė.

2. Statistinių duomenų analizė.

3. Ekspertiniai interviu:

- a. Interviu su universitetu²,** kuriuose mokosi daugiausia trečiųjų šalių studentų, **darbuotojais,** atsakingais už tokių studentų pritraukimą, priėmimą bei mokymąsi. Šių interviu ir susitikimų (iš viso 7) tikslas buvo susipažinti su universitetų strategijomis bei vykdoma politika tokių studentų atžvilgiu ir išsiaiškinti praktines problemas, su kuriomis susiduria atvykę studentai bei universitetai;
- b. Interviu su valstybės tarnautojais³** (iš viso 5), atsakingais už švietimo ir migracijos politikos formavimą bei įgyvendinimą. Interviu ir susitikimų tikslas – išsiaiškinti svarbiausius politikos aspektus bei praktines studentų atvykimo problemas.

4. Internetinė apklausa. Specialus klausimynas URM diplomatinėms atstovybėms šalyse⁴, iš kurių atvyksta daugiausia studentų iš trečiųjų šalių. Klausimyno tikslas – įvertinti piktnaudžiavimo studijomis mastą, būdus ir problemas.

5. Sociologinė pusiau struktūrizuota apklausa. Kvotinės atrankos būdu apklausti 97 trečiųjų šalių studentai iš 7 universitetų. Tikslas – išsiaiškinti pačių

1 | Šį tyrimą neįtraukiami studentai, kurie atvažiuoja pagal apsikeitimo programas ar kitus mainus ir kurie Lietuvoje būna iki metų, studentai, kurie atvyksta mokytis į kolegijas; taip pat neapmokami stažuotojai bei moksleiviai, kurie atvyksta į švietimo įstaigą pagal vidurinio ugdymo programą.

2 | Susitikimai su VU, VGTU, MRU, LSMU, KTU, LCC ir EHU darbuotojais.

3 | Susitikimai su Švietimo mainų paramos fondu, kuris organizuoja Lietuvos aukštojo mokslo pristatymą pasaulyje bei įgyvendina kitas tarptautiškumo skatinimo veiklas, ŠMM mobilumo skyriumi, atsakingu už valstybės tarptautiškumo politikos kūrimą ir įgyvendinimą, MD, atsakingu su leidimų laikinai gyventi išdavimą bei pratęsimą, Vilniaus apskrities VPK migracijos valdyba, atsakinga už dokumentų leidimui laikinai gyventi priėmimą ir pačių LLG keitimą.

4 | Klausimynas per URM išsiųstas Lietuvos vizų tarnyboms Baltarusijoje, Rusijoje, Ukrainoje, Azerbaidžane, Izraelyje, Indijoje ir Egipte.

studentų požiūrį ir problemų suvokimą. Apklaušą Tarptautinės migracijos organizacijos užsakymu atliko UAB „Socialinės informacijos centras“.

6. Antrinių šaltinių analizė.

Ši studija atlikta Europos migracijos tinklo iniciatyva pagal ekspertų iš anksto parengtas ir suderintas bendras specifikacijas. Ją pagal tas pačias metodologines gaires rengia 26 ES valstybės⁵ ir Norvegija. Valstybių narių parengtos studijos vėliau apibendrinamos ir pristatomos bendroje europinėje studijoje. Tyrimas Lietuvoje buvo atliekamas 2012 m. kovo–rugsėjo mėnesiais.

1.3. Studijoje naudojamos sąvokos

Užsienio studentas – tai studentas, kuris nėra Lietuvos gyventojas ir kuris atvyksta į Lietuvą iš ES arba kitos trečiosios valstybės. Šis terminas apima tiek ES, tiek ir trečiųjų šalių studentus.

Trečiosios šalies studentas – tai trečiosios valstybės pilietis, kuris atvyksta studijuoti į Lietuvoje registruotą ir veikiančią aukštąją mokyklą (universitetą) pagal suderintą programą.

Studijų tarptautiškumas – tarptautinių ir pasaulio kultūros metmenų įtraukimas į studijas, plėtotė ir parama užsienio lituanistikos (baltistikos) centrums, Lietuvos aukštojo mokslo reprezentavimas tarptautiniu lygmeniu.

Nacionalinė daugkartinė viza – tai viza, išduodama užsieniečiui, kurio atvykimo į Lietuvą tikslas yra ilgalaikis buvimas Lietuvos Respublikoje.

Leidimas laikinai gyventi (LLG) – dokumentas, suteikiantis užsieniečiui teisę laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje jame nurodytą laiką

Jungtinė studijų programa – ne mažiau kaip dviejų aukštųjų mokyklų, paprastai skirtingų šalių, bendrai vykdoma studijų programa, kurią baigus suteikiamas jungtinis kvalifikacinis laipsnis.

Vizų tarnyba – Lietuvos Respublikos diplomatinė atstovybė ar konsulinė įstaiga užsienyje.

⁵ Danija Europos migracijos tinkle nedalyvauja.

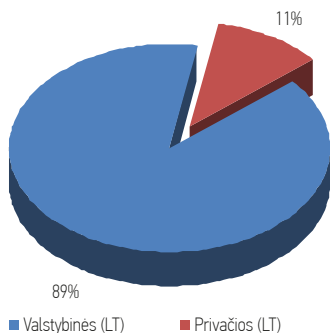
2. Lietuvos švietimo sistema ir užsienio studentai

2.1. Lietuvos aukštojo mokslo sistema

Lietuvoje iš viso yra registruotos **47 aukštosios mokyklos**: 23 universitetai ir 24 kolegijos. Palyginti su kitomis ES valstybėmis (Latvija, Estija, Lenkija, Danija), tai labai didelis skaičius. Užsienio ekspertai yra atkreipę dėmesį į Lietuvos mokslo ir studijų institucijų gausą bei mokslinio ir finansinio potencialo išskaidymą⁶.

2012 metais Lietuvoje veikė 27 **valstybinės** aukštosios mokyklos (14 universitetų ir 13 kolegijų) bei 20 **privačių** aukštųjų mokyklų (9 universitetai ir 11 kolegijų). 2011–2012 mokslo metais 89 proc. studentų mokėsi valstybinėse aukštosiose mokyklose, o 11 proc. – privačiose.

1 pav. Lietuvos studentai privačiose ir valstybinėse aukštosiose mokyklose 2011–2012 m. m.

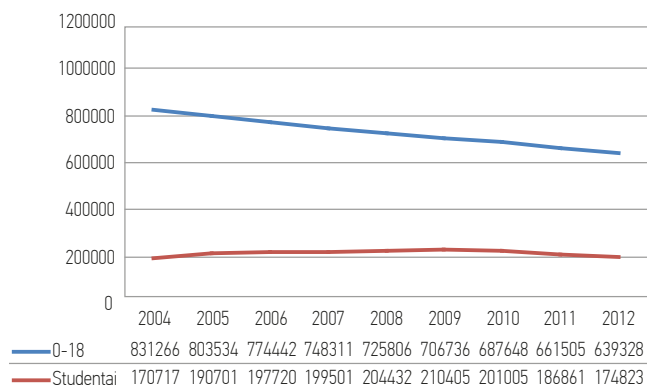
Šaltinis: Statistikos departamentas

Demografiniai ir migracijos procesai lemia, kad Lietuvoje mažėja ir jaunų žmonių, ir į aukštąsias mokyklas stojančiųjų skaičius⁷.

6 Siūlymai dėl Lietuvos universitetų tinklo optimizavimo parengti darbo grupės, sudarytos Lietuvos Respublikos ministro pirmininko 2011 m. gegužės 31 d. potvarkiu nr. 129. <http://www.smm.lt/smt/siulymai/gaires.pdf>.

7 Siūlymai dėl Lietuvos universitetų tinklo optimizavimo parengti darbo grupės, sudarytos Lietuvos Respublikos ministro pirmininko 2011 m. gegužės 31 d. potvarkiu nr. 129. <http://www.smm.lt/smt/siulymai/gaires.pdf>.

2 pav. Lietuvos studentų ir jaunimo (0–18) skaičiaus dinamika 2004–2012 m.

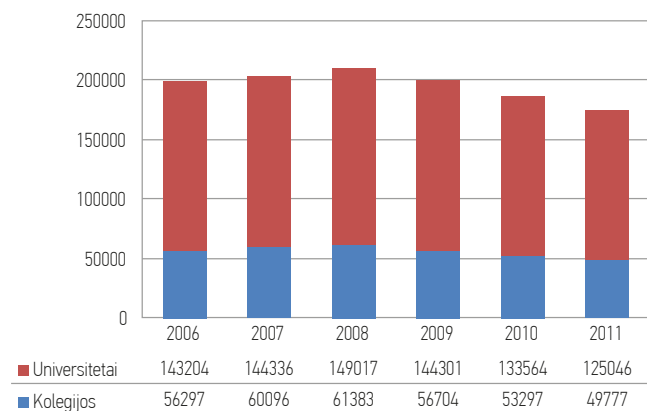

Šaltinis: Statistikos departamentas

Remiantis pateiktu grafiku, matyti ir jaunimo, ir studentų skaičiaus mažėjimo tendencija. Eurostato prognozės rodo, kad gyventojų (įskaitant ir jaunų žmonių) mažėjimo tendencijos išliks Lietuvoje ir ateityje. Ekspertai nurodo, kad užsienio studentų pritraukimas gali būti viena priemonių, norint išlaikyti stabilų studentų skaičių.

Lietuvos aukštosios mokyklos vykdo dviejų rūšių studijų programas: **universitetines⁸** ir **kolegines**.

3 pav. Studentų skaičius Lietuvos aukštosiose mokyklose 2006–2011 m.

Šaltinis: Statistikos departamentas

Studijos aukštosiose mokyklose yra trijų pakopų:

- Pirmoji pakopa (profesinio bakalauro arba bakalauro laipsnis, 3–4 metai, 180–240 kreditų⁹);

⁸ Universitetinės aukštosios mokyklos gali būti vadinamos universitetais, akademijomis, seminarijomis.

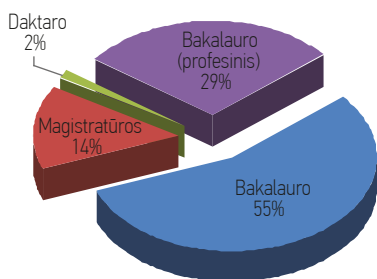
⁹ Vienų studijų metų 1600 valandų atitinka 60 kreditų.

- Antroji pakopa (magistratūra, magistro laipsnis¹⁰, ne mažiau kaip vieni metai ir 60 kreditų);
- Trečioji pakopa (doktorantūra¹¹).

Universitetai gali suteikti visų pakopų laipsnius. Kolegijos gali vykdyti tik pirmosios pakopos studijas ir suteikti profesinio bakalauro laipsnį. Studijos kolegijose trunka 3–3,5 metų.

Lietuvos aukštosiose mokyklose studijuojama pagal **laipsnį suteikiančias** ir **laipsnio nesuteikiančias** studijų programas. Baigus laipsnį suteikiančias studijų programas, įgyjamas profesinio bakalauro, bakalauro, magistro ar daktaro laipsnis. Laipsnio nesuteikiančios studijų programos skirtos kvalifikacijai įgyti arba pasirengti savarankiškai praktinei veiklai (pavyzdžiui, rezidentūra). Baigus laipsnio nesuteikiančias programas, įgyjama kvalifikacija (pavyzdžiui, pedagogo ar gydytojo).

4 pav. Lietuvos studentų pasiskirstymas pagal studijų pakopas 2011–2012 m. m.

Šaltinis: Statistikos departamentas

Lietuvos Respublikos Konstitucija laiduoja valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokantiems piliečiams nemokamą mokslą. 2011 metais Konstitucinis Teismas išaiškino, kad valstybė apmoka gerai besimokančių¹² Lietuvos gyventojų mokslą valstybinėse aukštosiose mokyklose, o nevalstybinėse – pagal valstybės poreikį¹³. Vadinas, geriausiai egzaminus išlaikę abiturientai patenka į valstybės finansuojamas vietas. Po pirmųjų ir vėlesniais metais vyksta rotacija¹⁴. 2011 metais valstybė finansavo studijas beveik 19 tūkstančių pirmakursių. Kiti už studijas turi mokėti patys. Studijų kainą nustato kiekviena aukštoji mokykla. Tokioms studijoms apmokėti galima gauti valstybės remiamą paskolą. **Užsienio studentai už studijas Lietuvoje moka patys**, t. y. jų mokslas nėra apmokamas iš biudžeto lėšų, išskyrus, jei jiems skirta stipendija ar išmoka už studijas. Iš viso valstybės išlaidos aukštajam mokslui sudaro apie 1 proc. BVP (apie 1 milijardą litų).

Lietuvos švietimo sistema per pastaruosius metus išgyveno didelius pokyčius – keitėsi

¹⁰ Lietuvoje baigus magistrantūrą, suteikiamas magistro arba teologijos magistro laipsnis.

¹¹ Lietuvoje egzistuoja dviejų tipų doktorantūra: mokslo doktorantūra ir meno doktorantūra.

¹² Konstitucinis Teismas nustatė, kad gerai besimokančiais laikomi tie studentai, kurių studijų dalykų įvertinimo vidurkis per semestrą yra ne mažesnis kaip „aštuoni“ pagal dešimties balų vertinimo skalę.

¹³ http://www.lrkt.lt/dokumentai/2011/2011-12-22_santrauka.pdf.

¹⁴ Studentas, kurio atitinkamo laikotarpio svertinis studijų rezultatų vidurkis yra daugiau kaip 20 procentinių punktų mažesnis negu universiteto atitinkamos studijų programos ir formos to paties kurso studijuojančiųjų atitinkamo laikotarpio kurso studijų rezultatų vidurkis, netenka valstybės finansuojamos vietos.

studijų finansavimo tvarka (atsirado „studijų krepšelio“ principas), buvo sprendžiami aukštojo mokslo institucijų tinklo konsolidavimo klausimai. Demografiniai, globalizacijos ir migracijos procesai skatina ir ateityje skatins Lietuvą ir aukštąsias mokyklas vis daugiau dėmesio skirti tarptautiškumo klausimams bei užsienio studentams pritraukti.

2.2. Užsienio studentų pritraukimas

2.2.1. Lietuvos Vyriausybės politika ir prioritetai

Studentų iš trečiųjų šalių atvykimas yra ir ES, ir nacionalinis prioritetas. ES Taryba 2004 metų gruodžio 13 dieną priėmė direktyvą (2004/114/EB) dėl trečiosios šalies piliečių įleidimo studijų, mokinių mainų, neatlygintino stažavimosi ar savanoriškos tarnybos tikslais sąlygų (Studentų direktyva¹⁵), siekdama derinti studentų atvykimo, buvimo, galimybes dirbti studijų metu reguliavimą bei didinti informuotumą apie atvykimo sąlygas. **Lietuva, perkeldama direktyvą, pasirinko minimalų leidžiamą suderinimo lygį, t. y. perkėlė tik Studentų direktyvos nuostatas dėl trečiųjų šalių studentų.** Kitoms grupėms (mokinių, stažuotojų, savanorių) buvo paliktas nacionalinis reglamentavimas.

Lietuva, kaip ir kitos ES valstybės, užsienio bei trečiųjų šalių studentų pritraukimą į Lietuvą laiko vienu savo prioritetų. ŠMM siekia, kad šalyje didėtų užsienio studentų skaičius ir kad švietimas taptų paslauga, o Lietuva – užsienio studentų traukos centru.

Nors pavieniai universitetai (pavyzdžiui, LSMU, LCC, VGTU) su užsienio studentais dirba nuo nepriklausomybės pradžios, valstybiniu lygiu Lietuvos tarptautiškumu ir studentais užsieniečiais susidomėta palyginti neseniai.

Lietuvos Vyriausybė yra priėmusi dvi valstybines **Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo programas**: 2008–2010¹⁶ metams ir 2011–2012¹⁷ metams. Nors šios programos skirtos tarptautiškumui skatinti, tačiau pagrindinė jų užduotis vis dėlto išlieka lituanistikos (baltistikos) centrų užsienyje palaikymas, taip pat paramos emigravusiems Lietuvos piliečiams teikimas, studentų ir dėstytojų mobilumo skatinimas bei ryšių su pasaulio lietuviais tyrėjais palaikymas. Užsienio studentų pritraukimas akcentuojamas kiek mažiau.

Programose įvardijami šie pagrindiniai tarptautiškumą bei užsienio studentų atvykimą ribojantys veiksniai:

- **Menkos studijų dalykų užsienio kalba pasirinkimo galimybės** Lietuvoje ir **gana nedidelis užsienio kalba dėstančių dėstytojų skaičius**;
- Lietuvoje **jungtinės studijų programos ir jungtiniai kvalifikaciniai laipsniai diegiami lėtai**, o aukštosios mokyklos nepasinaudoja įvairių EK remiamų aukštojo mokslo programų galimybėmis. Tai nurodoma kaip labai didelis Lietuvos aukštojo mokslo sistemos tarptautiškumo trūkumas;
- **Trūksta informacijos apie studijas užsienio kalba.**

¹⁵ Official Journal L 375 , 23/12/2004, p. 0012–0018.

¹⁶ Žin., 2008, nr. 85–3384.

¹⁷ Žin., 2011, nr. 148–6955.

Abi programos nurodo konkrečias priemones, kurioms siekiama mažinti kliūtis ir skatinti trečiųjų šalių studentų atvykimą bei Lietuvos aukštojo mokslo tarptautiškumą:

- Trečiųjų šalių studentų **rėmimo sistemos sudarymas** (stipendijų ir paskolų skyrimo sistemos sukūrimas) tam, kad būtų galima pritraukti pačius geriausius studentus iš trečiųjų šalių;
- **Kliūčių atvykstantiems mažinimas**. Siekiama, kad trečiųjų šalių studentams vizos ir leidimai gyventi bei dirbti būtų išduodami su kuo mažesnėmis biurokratinėmis kliūtimis;
- **Informavimo sistemos** apie galimybes studijuoti Lietuvoje **sukūrimas**. Siekiama aukštąjį mokslą populiarinti kaip paslaugą;
- **Jungtinių studijų programų**, kurias galėtų studijuoti atvykę užsienio studentai, **rengimas**;
- **Kvalifikacijų vertinimo ir pripažinimo** sistemos sukūrimas ir jos **tobulinimas**;
- **Tarptautinių sutarčių su užsienio valstybėmis sudarymas** ir įgyvendinimas.

Šias priemones ŠMM įgyvendina per Švietimo mainų paramos fondą. Toliau pateiktoje lentelėje apžvelgta priemonių įgyvendinimo pažanga per 2011 metus ir 2012 metų pirmąjį pusmetį.

1 lentelė. Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo programose numatytų priemonių įgyvendinimas

Priemonė	Įgyvendinimas
Užsienio studentų rėmimo sistema	Vyriausybė 2011 metais priėmė nutarimą dėl paramos skyrimo trečiųjų šalių studentams, priimtiems į antrosios pakopos nuolatinės studijas ¹⁸ . Šiems studentams skiriamos stipendijos (10 bazinių socialinių išmokų – 1300 Lt per mėnesį) ir išmokos studijų kainai padengti. 2011 metais skirtos 8 stipendijos (po 4 Ukrainos ir Azerbaidžano piliečiams) ir 4 išmokos studijoms (Ukrainos piliečiams). 2012 metais skirta 12 stipendijų (po 3 Ukrainos, Baltarusijos, Kazachstano ir Azerbaidžano piliečiams) ir 4 išmokos (Ukrainos piliečiams).
Kliūčių atvykstantiems mažinimas	2011 metais supaprastinta trečiųjų šalių studentų atvykimo tvarka. Jiems sudaryta galimybė atvykti ir būti Lietuvoje iki metų su nacionalinėmis daugkartinėmis vizomis. Dėl leidimo laikinai gyventi galima kreiptis jau esant šalyje. 2011 metais buvo sudaryta darbo grupė, kuri pateikė siūlymus keisti įstatymą „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ ir leisti trečiųjų šalių studentams likti Lietuvoje po studijų 3 mėnesius ir ieškoti darbo. Siūlymas dar nepriimtas.
Informavimo sistemos sukūrimas	Kuriama integruota internetinė svetainė www.studyinlithuania.lt , kurioje studentams prieinama forma bus pateikta visa reikalinga informacija apie mokslą ir atvykimo reikalavimus. Dalyvavimas aukštojo mokslo viešinimo mugėse (kartu su universitetais) Azerbaidžane, Gruzijoje, Kazachstane, Ukrainoje, Jungtinėje Karalystėje, Airijoje. Sukurtos rinkodaros priemonės: Lietuvos aukštąjį mokslą pristatantys leidiniai, videoklipas ¹⁹ .
Jungtinių studijų programų rengimas	Paskelbti konkursai dėl jungtinių studijų programų rėmimo. Kol kas Lietuvoje yra įregistruotos 5 jungtinės studijų programos (VU – 2, MRU – 2, Socialinių mokslų kolegijoje – 1).

18 Žin., 2011, nr. 50-2440.

19 <http://www.youtube.com/watch?v=smmemPzj4Kk>.

Prioritetiniai regionai. Abiejose programose išskirti prioritetiniai regionai. Skirtingai nuo pirmos programos, kurioje buvo numatyta labai daug prioritetinių šalių, antroje programoje jų sąrašas labai susiaurintas. Programa išskiria šiuos regionus, iš kurių tikslinga pritraukti trečiųjų šalių studentų:

- **Buvusios sovietinės respublikos** dėl ekonominių ir kultūrinių ryšių bei dėl rusų kalbos, kurią moka dauguma Lietuvos gyventojų, o tai padeda atvykusiems studentams geriau aklimatizuotis;
- **Sparčiai ekonomiškai kylančios Azijos valstybės.** Konkrečios valstybės programoje nėra tiksliai nurodytos.

Valstybines priemones, skirtas pritraukti užsienio studentų, teigiamai vertina ir universitetai, ir studentai. Papildomos vertės suteikia ir visa apimančios internetinės svetainės kūrimas, bendradarbiavimas su universitetais bei bendras Lietuvos viešinimas mugių metu.

Programų trūkumas – nėra iškelti aiškūs ilgalaikiai tikslai, pasigendama aiškesnės strategijos ir ateities vizijos. Pavyzdžiui, iš programos neaišku, kokiose srityse norima tapti studijų traukos centrais, kodėl siekiama pritraukti daugiau užsienio studentų, kokia būtų tokios politikos įtaka Lietuvos visuomenei bei švietimui, ar studentų potencialu ketinama pasinaudoti ir kaip tai padaryti (jei studentams iš trečiųjų šalių yra teikiama parama, tai kodėl jiems neleidžiama likti Lietuvoje po studijų) ir kt.

Ekspertai taip pat yra konstatavę, kad Lietuva prisistato kaip ES bendruomenės narė, bet nepakankamai pabrėžia savo geografinės padėties išskirtinumą ir ryšius su kaimyninėmis šalimis²⁰. Lietuva pristatoma kaip valstybė, kurios diplomatas pripažįstamas ES ir kurioje pigu mokytis, o ne kaip valstybė, turinti išskirtinę istorinę, geografinę ir ekonominę patirtį. Per mažai pabrėžiamos tos sritys, kuriose Lietuva turi svarių laimėjimų ar privalumų (pavyzdžiui, aukštos kokybės medicinos, technikos studijos).

Atsargiai turi būti vertinamas ir prioritetinių regionų ar valstybių sąrašo siaurinimas. Tarptautiniai tyrimai ir kitų šalių patirtis rodo, kad koncentravimasis išimtinai į vienos grupės šalies studentus vertintinas nevienareikšmiškai ir gali net riboti tarptautiškumą. Tarptautiškumas didėja skatinant atvykti kuo įvairesnius studentus, užuot skyrus visą dėmesį specifiniams regionams ar valstybėms. Žinoma, esant ribotiems ištekliais, toks geografinis koncentravimasis yra suprantamas. Tačiau ateityje jį reiktų plėsti, o ne siaurinti. Įvairesnė studentų sudėtis tik dar labiau skatina atvykti kitus studentus.

Norint įgyvendinti programoje iškeltus tikslus, reikia, kad institucijos glaudžiai bendradarbiautų tarpusavyje. Kadangi tarptautiškumo skatinimas yra Vyriausybės prioritetas, turėtų aktyviau įsitraukti atskiros ministerijos (pavyzdžiui, per bendras darbo grupes). Šių svarbiausių ministerijų bendra darbo grupė, kurioje dalyvautų ir universitetų bendruomenės, galėtų prisidėti prie tarptautiškumo skatinimo Lietuvoje.

Nežiūrint visų paminėtų trūkumų, programos yra svarbūs politiniai dokumentai, aiškiai palaikantys užsienio studentų pritraukimo politiką.

²⁰ Aukštojo mokslo viešinimo tarptautiniu mastu patirties analizė ir studija. Penkių užsienio valstybių ir Lietuvos aukštojo mokslo tarptautiškumo analizė.

2.2.2. Universitetų pritraukimo priemonės

Universitetai valstybinę tarptautiškumo ir studentų pritraukimo politiką vertina teigiamai ir pabrėžia, kad jiems svarbus valstybės politinis palaikymas. Dažniausiai minimas valstybės remiamas dalyvavimas aukštojo mokslo viešinimo mugėse. Tačiau universitetai valstybinę programą vertina tik kaip papildomą pagalbą, o didžiausią dėmesį skiria savo vykdomoms priemonėms.

Universitetų atstovai nurodė kelias **pagrindines priemones**, padedančias pritraukti studentų:

- **Tarptautinių ryšių skyriai.** Visi universitetai turi tarptautinių ryšių skyrių arba atsakingą asmenį, kuris kuruoja užsienio studentus. Kai kuriuose universitetuose dalis iš užsienio studentų surenkamų mokesčių už studijas tenka šiam skyriui. Surenkamos lėšos naudojamos įvairioms universiteto viešinimo ir studentų pritraukimo priemonėms finansuoti;
- **Reklama internete.** Visi universitetai turi internetinę skiltį užsienio studentams. Tai gana efektyvus būdas skleisti informaciją, be to, ši priemonė pigi ir gali pasiekti daug asmenų. Tačiau universitetų atstovai pastebi, kad ne visose valstybėse pasitikima internetine informacija;
- **Dalyvavimas studijų mugėse ar parodose užsienyje.** Dauguma universitetų dalyvauja parodose, skirtose viešinti aukštąjį mokslą ir pritraukti potencialius studentus. Kol kas mugių efektyvumas, kaip studentų pritraukimo priemonė, nėra aiškus, nes dalyvavimo jose patirtis dar nedidelė;
- **Pačių studentų rekomendacijos.** Dauguma universitetų atstovų pažymi, kad anksčiau studijavusiųjų rekomendacijos yra vienas geresnių studentų pritraukimo būdų. Dažnai grįžę namo studentai parekomenduoja universitetą draugams, pažįstamiems, taip kurdami savotišką tinklą. Per kitus studentus gaunama informacija vertinama kaip patikimesnė, žvelgiant iš potencialaus studento perspektyvos;
- **Lietuvos diplomatinės atstovybės.** Tai gana efektyvi priemonė, tačiau daug kas priklauso nuo ambasados darbuotojų aktyvumo. Ypač teigiamai buvo įvertintas Lietuvos Respublikos ambasados Baku darbas;
- **Universitetų teikiama parama.** Visi universitetai savo lėšomis keletą gambiausių studentų atleidžia nuo įmokos už studijas.

2 lentelė. Trečiųjų šalių studentų, atleistų nuo mokesčio už studijas 2011–2012 m. m., skaičius

	VU	MRU	KTU	VGTV	LSMU	EHU	LCC
Trečiųjų šalių studentų skaičius	155	55	49	100	210	687	238
Atleisti nuo mokesčio už studijas	5	2	4	1	2	25% nemoka už studijas	Nuolaidos studentams iš tikslinių šalių (NVS)

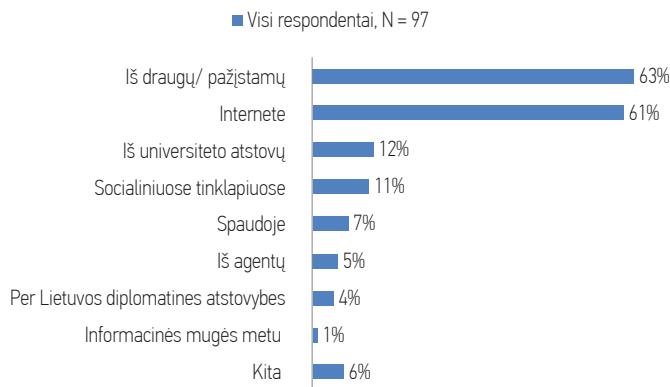
Kai kurie universitetai taiko ir kitas, labiau specifines, pritraukimo priemones:

- **Agentų samdymas.** Keli iš apklaustų universitetų pasitelkia agentus, t. y. užsienio šalyje turi atsakingą asmenį, kuris stengiasi pritraukti studentų, administruoja stojimo testus ir kt. Agentų veikla vertinama teigiamai. Jų paslaugomis naudojamosi tose šalyse, iš kurių atvyksta didesnis studentų skaičius į konkrečią aukštąją mokyklą. Agentais samdomi Izraelyje, Korėjoje, Indijoje;
- **Individualus bendravimas su studentu.** Kelių universitetų darbuotojai nurodė, kad ypač svarbus pirmasis kontaktas su potencialiu studentu. Labai svarbu greitai reaguoti į užklausą („užkabinti studentą“) – nuo to dažnai priklauso, ar studentas atvyks, ar ne. Kai kurie universitetai (pavyzdžiui, LCC) turi potencialių studentų sąrašus, palaiko ryšius su jais ir jų tėvais, siunčia naujienas, informaciją, susijusią su studijomis;
- **Atvirų durų diena.** EHU organizuoja atvirų durų dienas, kurių metu į universitetą atvykę studentai gauna informacijos apie studijas.

2.2.3. Priemonių vertinimas: studentų apklausa

Trečiųjų šalių studentai taip pat netiesiogiai vertino valstybinę Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo programą. Jų buvo klausiama, iš kur sužinojo apie studijas Lietuvoje. Dauguma informacijos apie šias studijas gavo iš draugų, kurie Lietuvoje studijavo ar studijuoja (63 proc. apklaustųjų), internetu (61 proc. apklaustųjų) arba iš universiteto atstovų (12 proc. apklaustųjų).

5 pav. Informacijos apie studijas (universitetą) šaltiniai

Šaltinis: Studentų apklausos tyrimo duomenys

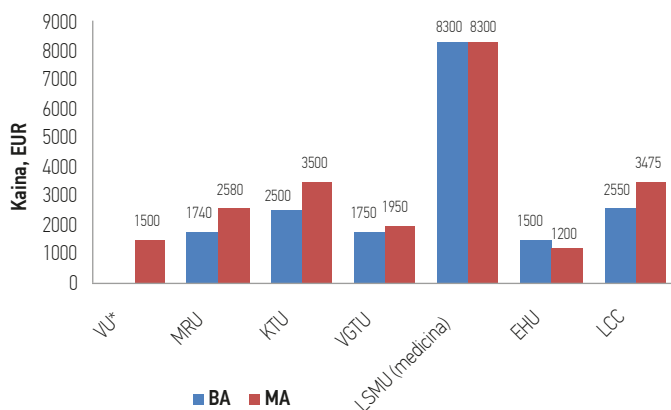
Tik labai maža dalis studentų informacijos gavo oficialiai – informacinės mugės metu²¹ (1 proc. apklaustųjų) ar per Lietuvos diplomatinės tarnybas (4 proc. apklaustųjų). Apklausa rodo, kad didžiausias, bent jau trumpalaikis, prioritetas turi būti skiriamas bendrai visus universitetus jungiančiai internetinei svetainei. Ilgalaikis tikslas – gerinti studijų kokybę ir vykdyti tyrimus, skirtus vertinti studentų pasitenkinimą studijomis ir gyvenimu Lietuvoje.

21 Valstybinių lygių dalyvavimas mugėse imtas efektyviai organizuoti tik nuo 2011 m., todėl vertinti jų rezultatus dar per anksti.

Norint pritraukti studentų iš trečiųjų šalių, labai svarbu įvertinti priežastis, dėl kurių yra pasirenkama Lietuva. Būtent šie veiksniai ir turėtų būti akcentuojami, reklamuojant Lietuvą informacinių renginių metu. Universitetų atstovai nurodė šias pagrindines priežastis, dėl kurių pasirenkama Lietuva:

- **Lietuva – ES narė ir diplomai pripažįstamas ES.** Tai viena svarbiausių priežasčių, kodėl trečiųjų šalių studentai renkasi studijas Lietuvoje. Baigę vienos pakopos studijas, jie gali toliau studijuoti kitoje ES šalyje, o vėliau ir įsidarbinti;
- **Studijų kokybė;**
- **Baigus studijas, nesunku gauti licenciją²²;**
- **Šalies ar miesto ypatybės** – Lietuva nedidelė šalis, gera infrastruktūra.
- **Sąlyginai maža studijų kaina ir neaukštas pragyvenimo lygis.** Mokestis už studijas visuose universitetuose yra gana panašus. Brangesnės tik medicinos studijos.

6 pav. Mokestis už mokslą per metus (eurais) skirtinguose universitetuose 2011 m.

Šaltinis: Universitetų duomenys. *VU nevykdo BA studijų programų užsieniečiams (BA – bakalauro, MA – magistras).

Panašias priežastis nurodė ir studentai. Jie Lietuvą pasirinko:

- dėl galimybės gauti aukštojo mokslo **diplomą, kuris pripažįstamas visoje ES**. Tai svarbu, nes dalis studentų planuoja tęsti mokslus ar ieškoti darbo ES valstybėse. Kita vertus, ES diplomai kai kuriose šalyse vertinami geriau nei kitų valstybių diplomai;
- dėl **konkreto universiteto** (studijų kokybė).

„Man svarbu buvo tik diplomai ir universitetas.

Gavęs diplomą Lietuvoje, aš galiu dirbti Europoje. O, pvz., prieš tai mokiausi Kinijoje, tai ten jau sunkiau, ten reiktų ir kalbos egzaminą laikyti ir pan.“ (LSMU studentas, Pakistanas).

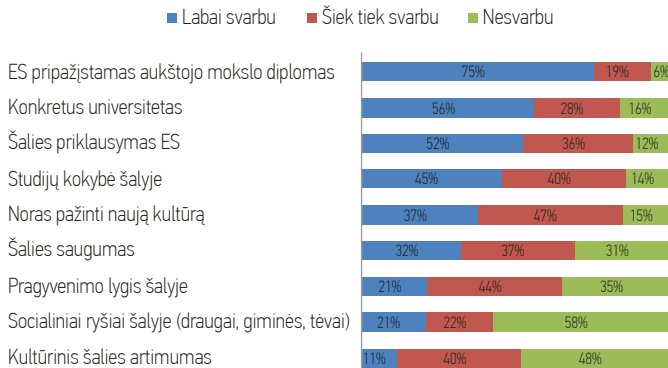
„Baigus VGTU universitetą, galima dirbti Turkijoje.

Žinoma, ES yra svarbiausia, nes jei aš noriu dirbti ES, man reikia ES diplomo“ (VGTU studentas, Turkija).

„Aš Turkijoje mačiau sąrašą, kokiuose universitetuose mes galime studijuoti ES. Pvz., jei kokiame Teksase baigsi universitetą, Turkijoje jo nepripažins, tai nebus legalus diplomai“ (VGTU studentas, Turkija).

²² Tai aktualu medicinos studentams, jie turi galimybę išsilaikyti licencijos egzaminus ir įgyti teisę verstis medicinine praktika visose šalyse, kuriose pripažįstamos Lietuvos universiteto programos (ES, JAV, Libanas, Izraelis, Turkija ir kt.).

7 pav. Priežastys, dėl kurių pasirenkama Lietuva

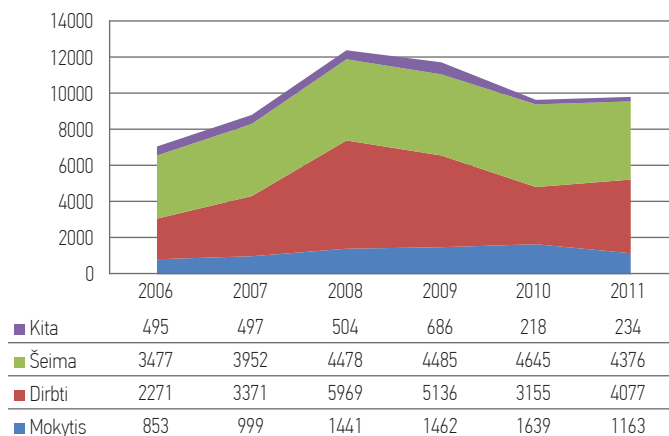
Procentai skaičiuojami nuo visų apklaustųjų, N=97.

Įdomu pastebėti tai, kad pusei studentų nesvarbu, ar šalis kultūriškai yra artima, nors būtent šis aspektas nurodomas valstybinėje programoje pasirenkant prioritетines šalis. Taip pat kas trečiam studentui nėra svarbus pragyvenimo lygis šalyje.

2.3. Studentai užsieniečiai Lietuvoje: pagrindinės tendencijos

Bendrame imigracijos kontekste studentai iš trečiųjų šalių sudaro apie 10–15 proc. visų atvykstančių trečiųjų šalių piliečių.

8 pav. Pagrindai, pagal kuriuos išduoti LLG 2006–2011 m. *

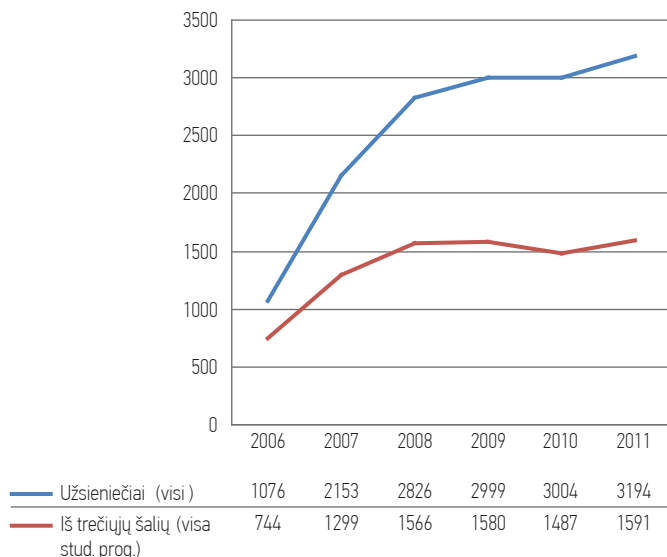
Šaltinis: Migracijos departamentas.

*Kadangi studentai iš trečiųjų šalių gali atvykti tiek su nacionalinėmis daugkartinėmis vizomis, tiek su LLG, grafike pateikti skaičiai nebūtinai sutampa su tikraisiais studentų skaičiais.

2011–2012 mokslo metais Lietuvoje mokėsi beveik **3200 studentų užsieniečių**, t. y. ne Lietuvos piliečių²³. Tai sudarė apie 2 proc. visų studijuojančių. Palyginti su kitomis ES šalimis, tai mažas procentas. Mažesnis procentas užregistruotas tik Latvijoje ir Lenkijoje²⁴. ŠMM siekia jį padidinti 5–6 kartus, t. y., kad užsienio studentų skaičius siektų 15–20 tūkst. per metus²⁵.

Trečiųjų šalių studentų, kurie atvyko į Lietuvą visai studijų programai, skaičius yra dar mažesnis. 2011–2012 mokslo metais visą studijų programą studijavo apie 1600 studentų iš trečiųjų šalių. Tai sudarė apie **1,3 proc. visų studijuojančiųjų**.

9 pav. Studentai užsieniečiai (visi) ir trečiųjų šalių studentai, atvykę visai studijų programai, 2006–2011 m.

Šaltinis: Statistikos departamentas

Užsienio studentų skaičius Lietuvoje kasmet didėja. Šiam augimui įtakos turėjo 2006 metais Vilniuje įsikūręs EHU – vadinamasis Baltarusijos universitetas tremtyje. Šiame universitete kasmet studijuoja apie 600–700 studentų iš Baltarusijos. Todėl studentų skaičiaus didėjimą reikia vertinti atsižvelgiant į šį labai svarbų veiksnį.

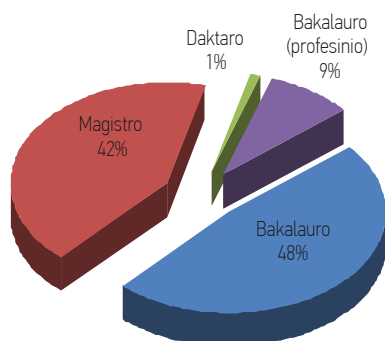
Trečiųjų šalių studentai Lietuvoje renka pirmąją (bakalauro laipsnis ir profesinio bakalauro laipsnis), antrąją (magistro laipsnis) ir trečiąją (daktaro laipsnis) studijų pakopas. Nors Vyriausybė remia tik antrosios ir iš dalies trečiosios pakopos studijas, 57 proc. studentų iš trečiųjų šalių renka būtent pirmosios pakopos studijas.

23 Šis skaičius apima visus studentus užsieniečius – tiek ES, tiek ne ES, taip pat tuos, kurie atvyko visai studijų programai, ir atvykusius dalinėms studijoms.

24 2009 m. duomenys, Eurostatas.

25 <http://www.balsas.lt/naujiena/515406/smm-planuose-is-uzsienio-privilioti-15-20-tukst-studentu>.

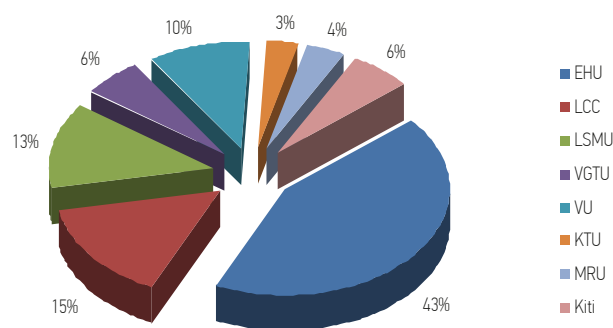
10 pav. Trečiųjų šalių studentai pagal studijų pakopas

Šaltinis: Statistikos departamentas

Absoliuti dauguma trečiųjų šalių studentų atvyksta į 7 pagrindinius universitetus – EHU, LCC, LSMU, VGTU, VU, KTU, MRU. Šie universitetai vykdo aktyvesnę pritraukimo politiką ir siūlo studijų programas rusų bei anglų kalbomis. **2011–2012 mokslo metais daugiausia studentų iš trečiųjų šalių mokėsi EHU (687 studentai), LCC (238 studentai), LSMU (201 studentas).**

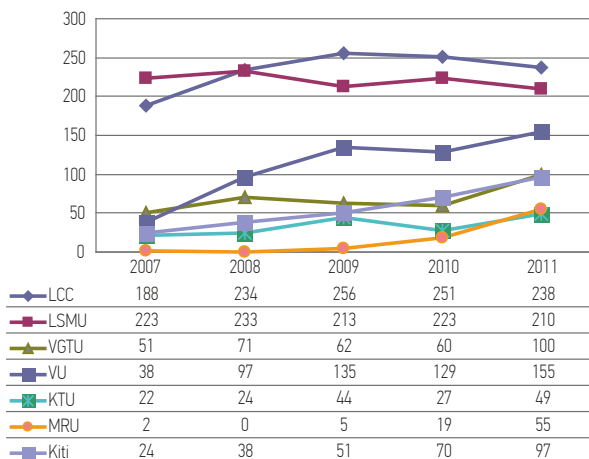
11 pav. Trečiųjų šalių studentai pagal universitetus, 2011–2012 m. m.

Šaltinis: Statistikos departamentas

Pagrindiniuose universitetuose studentų iš trečiųjų šalių skaičius augo arba išliko stabilus. 12 pav. pateikiamas studentų skaičius 2006–2011 metais (neįtraukiant EHU).

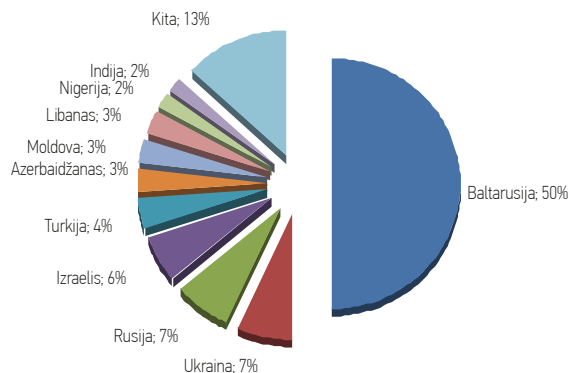
12 pav. Trečiųjų šalių studentai pagal universitetus (be EHU), 2006–2011 m.

Šaltinis: Statistikos departamentas

Daugiau kaip 70 proc. trečiųjų šalių studentų atvyksta iš NVS šalių. **Pagrindinės valstybės – Baltarusija, Rusija, Ukraina.** Įvertinus šalių dydį, palyginti daug studentų atvyksta ir iš Azerbaidžano bei Moldovos. Apie 9 proc. atvyksta iš Artimųjų Rytų. **Pagrindinės valstybės – Izraelis, Libanas.**

13 pav. Trečiųjų šalių studentai pagal pilietybę, 2011–2012 m. m.

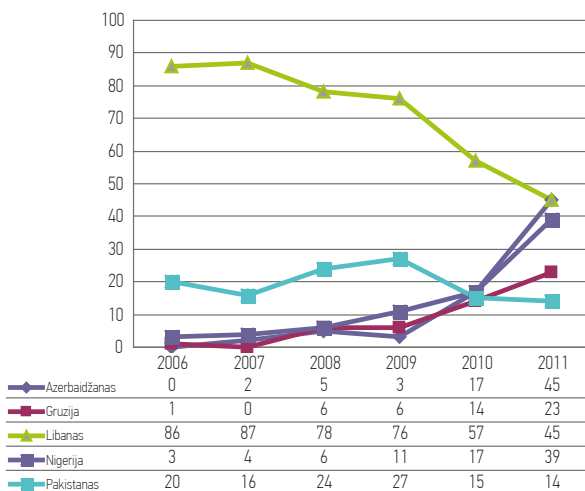

Šaltinis: Statistikos departamentas

Įdomu pastebėti, kad iš tokių geografiškai ir kultūriškai artimų valstybių kaip Ukraina ir Rusija atvyksta santykinai nedaug studentų. Iš kitų Lietuvai prioritetinių valstybių (pavyzdžiui, Kazachstano) studentų atvyksta taip pat nedaug, nors šis skaičius ir didėja (2009 metais – 6, 2010 metais – 10, 2011 metais – 15 studentų). Tuo tarpu atvykstančiųjų iš Izraelio procentas išlieka didelis. Absoliuti dauguma Izraelio ir Libano piliečių atvyksta į LMSU studijuoti medicinos. Šis skaičius rodo, kad ir vieno universiteto pastangos bei kokybiškos studijos daro žymią įtaką atvykstančiųjų skaičiui. Lietuva galėtų ir toliau naudoti šią mokslo sritį studentams pritraukti.

Per pastaruosius 6 metus **labiausiai augo atvykstančiųjų iš Azerbaidžano, Gruzijos ir Nigerijos skaičius, o labiausiai sumažėjo atvykėlių iš Libano**. Atvykstančiųjų iš Azerbaidžano skaičiaus augimui įtakos turėjo labai aktyvi Lietuvos Respublikos ambasados Baku veikla. Tuo tarpu studentai iš Nigerijos „atranda Lietuvą per neformalų tinklą“. Nigerijos piliečiai studijuoti į Lietuvą atvyksta dėl čia jau esančios Nigerijos studentų bendruomenės, „iš lūpų į lūpas perduodamos informacijos“ ir dėl gana palankios Lietuvos universitetų pozicijos priimant juos studijuoti.

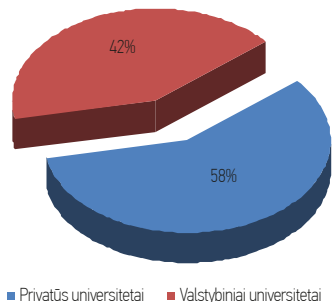
14 pav. Studentų iš pasirinktų valstybių skaičiaus kitimas

Šaltinis: Statistikos departamentas

58 proc. trečiųjų šalių studentų studijuoja privačiuose universitetuose – EHU (43 proc.) ir LCC (15 proc.). Šie universitetai vykdo aktyvią pritraukimo politiką. Valstybiniuose universitetuose besimokančiųjų skaičius yra mažesnis (42 proc.). Tik viename valstybiniame universitete (LSMU) studijuoja kiek daugiau užsienio studentų. Šis universitetas sugebėjo pateikti save kaip patrauklį ir tam tikrose valstybėse žinomą aukštąją mokyklą.

15 pav. Trečiųjų šalių studentai privačiuose ir valstybiniuose universitetuose 2011–2012 m. m.

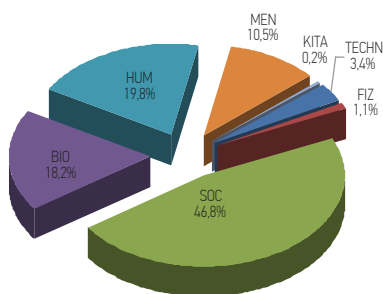

Šaltinis: Statistikos departamentas

Lietuvos aukštosios mokyklos siūlo apie 130 studijų programų rusų ir anglų kalbomis bei 10 daktaro lygio programų. Didžioji dauguma programų siūloma anglų kalba, tačiau populiariausias (verslo vadybą, inžineriją) galima rinktis ir rusų kalba.

Nors apie pusę (48 proc.) visų studentų iš trečiųjų šalių į Lietuvą atvyksta studijuoti socialinių mokslų, Lietuva turi dvi nišines studijų kryptis, kurios pritraukia sąlyginai daug studentų. Tai biomedicinos (medicina) kryptis (18 proc.) ir menai²⁶ (11 proc.). Palyginti su bendru ES vidurkiu, tai gana didelis procentas. Pavyzdžiui, 2009 metais visoje ES mediciną studijavo 13 proc., o menus – 5 proc. studentų iš trečiųjų šalių²⁷. Tačiau Lietuva labai atsilieka techninių mokslų srityje. Į ES studijuoti techninių mokslų vidutiniškai atvyksta apie 15 proc. studentų iš trečiųjų šalių, o į Lietuvą – 5 kartus mažiau, t. y. 3 proc.

16 pav. Trečiųjų šalių studentų studijų kryptys 2006–2011 m. m.

Šaltinis: Statistikos departamentas (SOC – socialiniai mokslai, MEN – menai, HUM – humanitariniai mokslai, FIZ – fiziniai mokslai, BIO – biologijos mokslai, TECH – techniniai mokslai).

Apibendrinant galima teigti, kad trečiųjų šalių studentų, atvykstančių visai studijų programai, yra nedaug – apie 1,3 proc. visų studijuojančių. ES šis skaičius sudaro apie 7,5 proc. 58 proc. trečiųjų šalių studentų atvyksta studijuoti į privačius universitetus. Palyginti su kitomis ES valstybėmis, Lietuvoje santykinai daug studentų renkasi medicinos (18 proc.) mokslus ir menus (11 proc.), tačiau Lietuva labai atsilieka pritraukdama studijuoti techninius mokslus (3 proc.). Lietuvai sunku bus konkuruoti su kitais stipriais ES šalių universitetais, todėl svarbu stiprinti ir plėsti studentų atvykimą į nišines specialybes, kuriose Lietuva turi sukaupusi patirtį.

²⁶ Daugiausia studentų šią specialybę studijuoja EHU.

²⁷ Eurostato duomenys.

3. Trečiųjų šalių studentų atvykimas ir buvimas: procedūros ir problemos

3.1. Prieš atvykstant

Atvykstančius trečiųjų šalių studentus tikrina dvi institucijos. Pirmines patikros procedūras atlieka universitetai, o antrines – konsuliniai darbuotojai kilmės šalyse. Universitetai taiko šias tikrinimo procedūras:

- **Kvalifikacijos tikrinimas.** Mokslų ir studijų įstatymas numato, kad užsienyje įgytas išsilavinimas turi būti vertinamas ir pripažįstamas Lietuvoje. Diplomų pripažinimą ir vertinimą Lietuvoje atlieka SKVC, o nuo 2012 metų – ir Lietuvos mokslo taryba bei aukštosios mokyklos (jei turi švietimo ir mokslo ministro leidimą). Diplomų vertinimas atliekamas per 1 mėn. nuo dokumentų pateikimo. Užsienyje įgyta kvalifikacija turi būti įvertinta prieš priimant studijuoti aukštojoje mokykloje, tačiau praktiškai to ne visada laikomasi. Ne visi universitetai prašo studentų pateikti informaciją apie užsienyje įgytą kvalifikaciją vertinimui Lietuvoje dar prieš atvykstant studijuoti. Dažniausiai kvalifikaciją iki studijų prašoma vertinti iš tam tikrų valstybių atvykstančių studentų atveju. Universitetų atstovai nurodė, kad jei kyla abejonių, kvalifikaciją prašoma vertinti visada prieš atvykstant. Jei abejonių nekyla, kvalifikaciją leidžiama vertinti pradėjus studijas Lietuvoje. Yra atvejų, kai universitetai pripažįsta diplomą be vertinimo;
- **Kalbos tikrinimas.** Visi universitetai reikalauja dokumentų arba rengia pokalbius, kurių metu įvertina studento užsienio kalbos žinias;
- **Specializuoti testai.** Stojant į specializuotas studijas (architektūra, medicina), universitetai vykdo specializuotus testus kilmės valstybėje. Testus dažniausiai administruoja agentai;
- **Mokestis už studijas.** Visi universitetai reikalauja, kad mokestis už studijas būtų sumokėtas prieš kreipiantis dėl atvykimo dokumentų tvarkymo. Universitetai pažymi, kad tai yra tarsi garantija, kad studentas pasiryžęs mokytis. Priklausomai nuo valstybės, prašoma susimokėti už pusmetį arba už visus mokslo metus (pagal rizikos laipsnį);
- **Kiti dokumentai** (CV, motyvacinis laiškas, rekomendacijos).

Universitetas, įvertinęs visus dokumentus ir gavęs mokestį už studijas, rengia **tarpininka-**

vimo raštą dėl nacionalinės daugkartinės vizos arba LLG išdavimo. Trečiosios šalies studentas su šiuo raštu kreipiasi į Lietuvos vizų tarnybą dėl vizos išdavimo. Viza išduodama universiteto tarpininkavimo rašto pagrindu.

3.2. Atvykimas

Trečiųjų valstybių studentai į Lietuvą gali atvykti ir būti turėdami vieną iš šių dokumentų²⁸:

- Šengeno vizą arba kitos Šengeno valstybės išduotą leidimą laikinai gyventi/vizą²⁹ (LLG/ viza leidžia būti vizoje nurodytą laikotarpį, bet ne ilgiau kaip 3 mėnesius per pusę metų, skaičiuojant nuo pirmosios atvykimo į Lietuvos Respubliką ar kitą Šengeno valstybę dienos);
- nacionalinę daugkartinę vizą (viza leidžia būti joje nurodytą laiką, bet ne ilgiau nei 12 mėnesių);
- leidimą laikinai gyventi (LLG leidžia gyventi visą studijų laikotarpį, tačiau turi būti kasmet keičiamas).

Šengeno viza. Asmuo dėl vizos turi kreiptis į Lietuvos vizų tarnybą užsienyje³⁰. Viza išduodama, jei asmuo atitinka Vizų kodekso reikalavimus ir pateikia reikalingus dokumentus. Šengeno viza asmeniui Šengeno erdvėje leidžia būti ne ilgiau kaip **3 mėnesius per bet kurį 6 mėnesių laikotarpį**. Studentų atveju Šengeno viza gali būti naudojama, pavyzdžiui, trečiosios šalies studentui, kuris mokosi nuotoliniu būdu ir į Lietuvą atvyksta trumpam, laikyti egzaminų. Tokia praktika šiuo metu taikoma EHU studentams, kurie mokosi nuotoliniu būdu. Procedūra Šengeno vizai gauti:

Prašymas vizų tarnybai³¹ ir pirštų → Prašymo nagrinėjimas → Viza ir atvykimas
antspaudai + 60 EUR mokestis 15 dienų

28 Užsieniečių teisinės padėties įstatymo 11 str. nurodo sąlygas, dokumentus, terminus ir valstybes, į kurias galima atvykti ir būti atitinkamą laikotarpį.

29 Jeigu taikomas vizų režimas. Jeigu trečiosios šalies piliečiui taikomas bevizis režimas, Lietuvoje jis gali būti ne ilgiau nei 3 mėnesius per pusę metų, skaičiuojant nuo pirmosios atvykimo į Lietuvos Respubliką ar į kitą Šengeno valstybę dienos.

30 Tose valstybėse, kur nėra Lietuvos vizų tarnybos ir Lietuva yra sudariusi atstovavimo susitarimus su kitomis ES valstybėmis, kreiptis galima ir į tų ES valstybių ambasadas. Lietuvai atstovaujančių kitų Šengeno valstybių vizų tarnybų užsienyje sąrašą galima rasti čia: <http://www.migracija.lt/index.php?1405994731#5>.

31 Jeigu asmens šalyje Lietuvos diplomatinės ar konsulinės įstaigos nėra, trečiosios šalies pilietis gali kreiptis į bet kurią Lietuvos diplomatinę ar konsulinę įstaigą kitoje šalyje. Jeigu asmeniui taikomas bevizis režimas arba jis yra teisėtai Lietuvoje, prašymą vizai gauti jis gali pateikti Migracijos departamentui arba 3 didžiausių Lietuvos miestų migracijos tarnyboms.

Nacionalinė daugkartinė viza. Ši viza gali būti išduota studentui, priimtam studijuoti į Lietuvoje registruotą ir veikiančią aukštąją mokyklą ar atvykstančiam studijuoti pagal tarptautines ar Lietuvos Respublikoje registruotas ir veikiančios aukštosios mokyklos ir užsienio valstybės aukštosios mokyklos sudarytas **studentų mainų programas**³². Viza išduodama pirmiems studijų metams. Ji gali būti išduodama studentui, kuris atvyksta ne visai studijų programai, o, pavyzdžiui, parengiamiesiems kursams (sakykim, lietuvių kalbos) ir ketina Lietuvoje būti iki metų. Viza išduodama studijų laikotarpiui, bet ne ilgiau nei metams. Ji negali būti pratęsiama.

Dokumentai nacionalinei daugkartiniai vizai gauti:

1. **Prašymas** išduoti vizą,
2. **Kelionės dokumentas;**
3. **Nuotrauka;**
4. **Sveikatos draudimas;**
5. Dokumentas, patvirtinantis **pragyvenimo lėšas** (studentui 425 Lt/mėn. arba 5100 Lt/metams) ir **lėšas grįžti;**
6. Lietuvos **aukštosios mokyklos prašymas**, kuriame aukštoji mokykla įsipareigoja, kad užsienietis bus tinkamai apgyvendintas ir kad prireikus bus padengtos jo pragyvenimo bei grąžinimo išlaidos.

Procedūra nacionalinei daugkartiniai vizai gauti³³:

Prašymas vizų tarnybai³⁴ → **Prašymo nagrinėjimas** → **Viza ir atvykimas**
+ 60 EUR mokestis³⁵ **15 dienų**³⁶

Lietuva visiems studentams iš trečiųjų šalių taiko tuos pačius įleidimo kriterijus ir nedaro išimčių jokiai studentų grupei. Lietuvos vizų tarnyba taip pat gali bet kada reikalauti pokalbio su trečiosios šalies piliečiu. Pirmą kartą prašymą pateikiantis trečiosios šalies pilietis į vizų tarnybą turi atvykti asmeniškai. Visa patikros procedūra (pagal vieno langelio principą) atliekama studentui dar būnant už Lietuvos ribų.

Susitikimų metu universitetų darbuotojai palankiai vertino nacionalines daugkartinis visas, tačiau pastebėjo, kad tam tikroms studentų grupėms dar kyla problemų, nes viza neapima viso jų studijų laikotarpio. Pavyzdžiui, trečiosios šalies studentui, kuris atvyksta mokytis lietuvių kalbos į parengiamuosius kursus (ne visai studijų programai), gali būti išduodama

32 Iki 2009 m. nacionalinę daugkartinę vizą buvo galima išduoti tik nuosekliųjų, t. y. dieninių, studijų studentams, tačiau šiuo metu galiojantys teisės aktai išplečia nacionalinių daugkartinį vizų išdavimo pagrindą ir apima visas studijų rūšis bei formas. Be to, viza išduodama ne ilgiau kaip 12 mėn. Iki 2009 m. ši viza buvo išduodama 6 mėn.

33 Ši procedūra galioja nuo 2011 m., įsigaliojus Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2011 m. kovo 24 d. įsakymui Nr. 1V-233/V-66 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2004 m. rugsėjo 2 d. įsakymo Nr. 1V-280/V-109 „Dėl dokumentų vizai gauti pateikimo, vizos išdavimo bei panaikinimo, konsultavimosi, kelionių organizatorių ir kelionių agentūrų akreditavimo ir kvietimo užsieniečiui laikinai atvykti į Lietuvos Respubliką patvirtinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2011, Nr. 38-1832).

34 Jeigu asmens šalyje Lietuvos diplomatinės ar konsulinės įstaigos nėra, trečiosios šalies pilietis gali kreiptis į bet kurią Lietuvos diplomatinę ar konsulinę įstaigą kitoje šalyje, tačiau toje šalyje jis turi būti teisėtai. Jeigu asmeniui taikomas bevizis režimas arba jis yra teisėtai Lietuvoje, prašymą vizai gauti jis gali pateikti Migracijos departamentui arba 3 pagrindinių Lietuvos miestų migracijos tarnyboms.

35 **Mokestis netaikomas Baltarusijos piliečiams** pagal 2011 m. rugsėjo 14 d. nutarimą nr. 1077 „Dėl konsulinio mokesčio už prašymų išduoti nacionalines visas Baltarusijos Respublikos piliečiams nagrinėjimą neėmimo“ (Žin., 2011, Nr. 115-5411). Lietuvos Respublikos Vyriausybė nusprendė iš Baltarusijos Respublikos piliečių neimti konsulinio mokesčio už prašymų išduoti nacionalines visas nagrinėjimą. **Nuo mokesčio atleidžiami ir studentai, atvykstantys studijuoti pagal tarptautines sutartis** (Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas, Žin., 2000, nr. 52-1484) 6 straipsnio 15 punktas.

36 Ypatingais atvejais sprendimo priėmimo laikas gali būti pratęsiamas iki 60 dienų.

nacionalinė daugartinė visa iki metų. Tačiau jei toks studentas kalbos studijas norėtų pratęsti ilgiau, nauja visa jam nebegali būti išduota. Jam taip pat negali būti išduotas LLG, nes studentas atvyko ne visai studijų programai, o tik parengiamiesiems kursams.

Leidimas laikinai gyventi (LLG).

LLG gali būti išduotas trečiųjų šalių studentams, kurie priimti studijuoti į aukštąją mokyklą pagal studijų programą (programas) arba į doktorantūrą³⁷. LLG išduodamas metams, bet gali būti kasmet keičiamas iki tol, kol baigsis studijos. Jei studentas dėl LLG kreipiasi savo kilmės valstybėje, jis prašymą bei reikalingus dokumentus pateikia Lietuvos vizų tarnybai užsienyje. Sprendimą išduoti LLG priima MD. Sprendimas gali būti nagrinėjamas iki 6 mėnesių. Kai yra MD sprendimas, Lietuvos vizų tarnyba studentui išduoda nacionalinę vienkartinę vizą ir jis gali atvykti į Lietuvą, kur jam bus išduotas LLG. Procedūra LLG gauti:

Dokumentai LLG gauti:

1. **Prašymas** išduoti leidimą laikinai gyventi;
2. Galiojantis **kelionės dokumentas**;
3. **Nuotrauka**;
4. Dokumentas, patvirtinantis, kad studentas turi **pakankamai lėšų pragyventi** Lietuvoje (ne mažiau nei 425 Lt/mėn. ir 5100 Lt metams), **sumokėti už studijas** ir **apmokėti grįžimo kelionės išlaidas**;
5. Dokumentas, patvirtinantis, kad studentas turi **gyvenamąją patalpą Lietuvoje**;
6. **Sveikatos draudimas** (galima pateikti atsiimant LLG);
7. Dokumentai, patvirtinantys, kad trečiosios šalies pilietis **priimtas studijuoti** į aukštąją mokyklą;
8. Aukštosios mokyklos **tarpininkavimo raštas**;
9. **Tėvų sutikimas** (jeigu studentas nepilnametis);
10. Prireikus studento gali būti paprašyta pateikti **išvykų ir gyvenimo užsienio valstybėse sąrašą**.

Prašymas vizų tarnybai³⁸ + 60 EUR³⁹ → **Prašymo nagrinėjimas MD, iki 6 mėnesių** → **Nacionalinė vienkartinė visa**⁴⁰ → **Atvykimas ir LLG atsiėmimas**⁴¹

37 Įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ numato, kad LLG gali būti išduotas trečiosios šalies piliečiui, kuris yra priimtas studijuoti į aukštojo mokslo įstaigos dienes nuosekliąsias studijas (40 straipsnio 1 dalies 6 punktas, 46 straipsnis). Tačiau pasikeitus švietimo ir mokslo įstatymui (Žin., 2009, Nr. 54–2140), Lietuvoje nebeliko dieninių studijų ir atsirado kitokių studijų formų. Šiuo metu šie įstatymai nėra suderinti. Todėl Lietuvos Respublikos Seimui siūloma pakeisti įstatymo formuluotes ir nustatyti, kad leidimas laikinai gyventi gali būti išduodamas trečiosios šalies piliečiui, kuris „**priimtas studijuoti į aukštąją mokyklą pagal studijų programą (programas) arba į doktorantūrą**“ (žr. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=421948&p_query=&p_tr2=2).

38 Užsienietis, kuris pirmą kartą kreipiasi dėl LLG išdavimo, nustatytos formos prašymą išduoti leidimą pateikia Lietuvos Respublikos diplomatinėi atstovybei ar konsulinei įstaigai užsienyje, o užsienietis, esantis Lietuvos Respublikos teritorijoje teisėtai, – teritorinės policijos įstaigos migracijos padalinii, kurio aptarnaujamoje teritorijoje jis ketina deklaruoti gyvenamąją vietą ar siekia būti įtrauktas į gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitą, arba Migracijos departamentui. Jeigu asmens šalyje Lietuvos diplomatinės ar konsulinės įstaigos nėra, trečiosios šalies pilietis gali kreiptis į bet kurią Lietuvos diplomatinę ar konsulinę įstaigą kitoje šalyje. Jeigu asmeniui taikomas bevizis režimas arba jis yra teisėtai Lietuvoje, prašymą vizai gauti jis gali pateikti Migracijos departamentui arba 3 pagrindinių Lietuvos miestų migracijos tarnyboms.

39 Nemokamai nagrinėjami tik studentų, kurie atvyksta pagal Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis, ministerijų ar Vyriausybės įstaigų, kitų valstybės institucijų ar įstaigų vardu ir pagal jų kompetenciją sudarytus susitarimus su atitinkamomis užsienio valstybių institucijomis.

40 LLG kortelė išduodama tik Lietuvos teritorijoje, todėl studentas, norintis ją atsiimti, turi atvykti į Lietuvą. Jeigu studentui reikia vizos, kad atvyktų į Lietuvą, jam nemokamai išduodama nacionalinė vienkartinė visa. Ši visa automatiškai neišduodama – asmuo turi jos paprašyti ir prie prašymo pridėti papildomų dokumentų. Nacionalinė vienkartinė visa skirta tik vienam kartui atvykti į Lietuvą, jos trukmė nuo studijų trukmės nepriklauso. Išduodama per 15 dienų.

41 Studentas turi atvykti į kreiptis į migracijos tarnybą dėl LLG išdavimo per 3 mėn. nuo teigiamo sprendimo priėmimo dienos. Ligos atveju ar esant kitų svarbių nuo studento nepriklausančių priežasčių, apie kurių buvimą jis turi raštu pranešti Migracijos departamentui (LLG išdavimo atveju) arba gyvenamosios vietos migracijos tarnybai (LLG keitimo atveju), gali būti pratęstas sprendimo galiojimas iki 3 mėnesių.

Šiuo atveju Studentų direktyvos 6–7 straipsnių sąlygos⁴² patikrinamos būsimam studentui dar esant kilmės šalyje. Aprašyta procedūra šiuo metu taikoma retai, nes absoliuti dauguma studentų atvyksta su nacionalinėmis daugkartinėmis vizomis. Tačiau įstatymas nedraudžia studentams kreiptis ir dėl LLG. Universitetai siūlo studentams kreiptis dėl nacionalinės daugkartinės vizos, nes tuomet jie gali atvykti daug greičiau (viza išduodama per 15 dienų, LLG – iki 6 mėnesių). Taip pat mažiau apkraunamos ir valstybės institucijos – vizos išdavimas yra mažiau kainuojantis procesas nei LLG išdavimas. Tačiau turėdamas LLG studentas įgyja daugiau teisių, pavyzdžiui, jis yra laikomas Lietuvos gyventoju, pirmi studijų metai įskaičiuojami į Lietuvoje gyventą laiką (jei studentas norėtų vėliau kreiptis dėl LNG⁴³) ir kt.

3 lentelė. Dokumentų, reikalingų trečiųjų šalių studentams atvykti į Lietuvą, lyginamoji analizė

	Šengeno viza	Nacionalinė viza	LLG
Kas gali kreiptis?	Visi trečiųjų valstybių piliečiai (įskaitant studentus), kurie tenkina Vizų kodekso reikalavimus (pavyzdžiui, studentai, studijuojantys nuotoliniu būdu)	Studentai, kurie atvyksta pagal visas studijų formas (įskaitant ir parengiamuosius bei kalbos kursus). Dažniausiai išduodama pirmiems studijų metams	Studentai, kurie atvyksta studijuoti pagal suderintą studijų programą. Dažniausiai išduodama antriems studijų metams
Kur pateikti prašymą?	Paprastai vizų tarnybai kilmės šalyje	Paprastai vizų tarnybai kilmės šalyje Jei TŠP yra teisėtai Lietuvoje: migracijos tarnybai; MD	Paprastai vizų tarnybai kilmės šalyje Jei TŠP yra teisėtai Lietuvoje: migracijos tarnybai; MD
Kur atsiimti?	Paprastai kilmės valstybėje	Kur pridavė prašymą	Tik Lietuvoje
Per kiek išduodama?	10 dienų	15 dienų	6 mėnesius (iš tikrųjų greičiau)
Pagreitinta procedūra?	Nėra	Nėra	Nėra
Kiek galima būti?	Maksimaliai 3 mėn. per bet kurį 6 mėn. laikotarpį	1 metus Nepratešiama	1 metus Galima pratęsti
Kiek kainuoja?	60 EUR	60 EUR	115 EUR (400 Lt)
Palengvinimai	Pagal Vizų kodeksą	Neimamas mokestis iš Baltarusijos piliečių ir studentų, kurie atvyksta pagal mainų programas	Pragyvenimo išlaidos studentams 115 EUR (400 Lt), kitiems trečiųjų šalių piliečiams 230 EUR (800 Lt)
Socialinės paslaugos	Neteikiamos	Neteikiamos	Kaip ir Lietuvos gyventojams
Informavimas	www.urm.lt (lietuvių, anglų, rusų, prancūzų kalbomis) ES imigracijos portalas Planuojama www.studyinlithuania.lt	www.migracija.lt (lietuvių, rusų, anglų kalbomis) Universitetų leidiniai (anglų, rusų kalbomis) ES imigracijos portalas Planuojama www.studyinlithuania.lt	www.migracija.lt (lietuvių, rusų, anglų kalbomis) ES imigracijos portalas Planuojama www.studyinlithuania.lt

42 Direktyvos 6 str. numatytos šios bendros sąlygos: kelionės dokumentas, tėvų sutikimas (jei nepilnametis), sveikatos draudimas, mokestis už prašymo nagrinėjimą, ar nekelia grėsmės viešajai tvarkai. Direktyvos 7 str. numatytos specialiosios sąlygos: studentas turi būti priimtas studijuoti, kai turi lėšų pragyvenimui, moka kalbą, kuria vyks studijos.

43 Leidimas nuolat gyventi išduodamas, jeigu studentas pragyveno be pertraukos 5 metus, turėdamas LLG. Nuo 2013 m. studentams į Lietuvoje pragyventą laiką, turint LLG, išduotą studijų pagrindą, bus įskaičiuojama tik pusė laiko, išduodant LNG.

Lietuvoje taikomų įleidimo procedūrų atitikimas Studentų direktyvai

Studentų direktyva numato, kad valstybės narės turi įleisti trečiųjų šalių studentus, kurie atitinka joje išvardytas bendrąsias ir specialiąsias sąlygas. Lentelėje pateikiamos sąlygos, nurodytos direktyvoje, bei sąlygos, kurias tenkinti reikalauja Lietuva prieš įleidama studentą.

4 lentelė. Studentų direktyvos ir Lietuvos reikalavimų trečiųjų šalių studentams lyginamoji analizė

Studentų direktyvos reikalavimai	Nacionalinė daugartinė viza	LLG
Kelionės dokumentas	-	-
Tėvų sutikimas (nepilnametis)		-
Sveikatos draudimas	-	-
Nekelia grėsmės nacionaliniam saugumui, viešajai tvarkai, žmonių sveikatai	-	-
Mokestis už prašymo nagrinėjimą	-	-
Priimtas studijuoti	-	-
Lėšos pragyvenimui	-	-
Kalbos, kuria bus studijuojama, mokėjimas	Reikalaujama ⁴⁴	Reikalaujama
Mokestis už studijas	Nereikalaujama	Nereikalaujama
Gyvenamoji patalpa (direktyvoje nenumatyta)	Aukštosios mokyklos įsipareigojimas, kad studentas bus tinkamai apgyvendintas	Dokumentas, įrodantis, kad studentas turi gyvenamąją patalpą (gali būti aukštosios mokyklos įsipareigojimas suteikti studentui patalpą)
Lėšos grįžimo kelionės išlaidoms padengti (direktyvoje nenumatyta)	Aukštosios mokyklos įsipareigojimas padengti išsiuntimo/grąžinimo išlaidas	Aukštosios mokyklos įsipareigojimas padengti išsiuntimo/grąžinimo išlaidas
Išvykų ir gyvenimo užsienio valstybėse sąrašas (prireikus) ⁴⁵ (direktyvoje nenumatyta)	Nereikalaujama	Numatyta įstatyme, bet praktiškai netaikoma

Iš 4 lentelės matome, kad Lietuva, be direktyvoje išvardytų bendrųjų ir specialiųjų sąlygų, taip pat prašo dokumentų, kurie nėra tiesiogiai paminėti direktyvoje – įrodymo, kad studentas turės tinkamą gyvenamąją patalpą, kad kviečiančioji aukštoji mokykla padengs jo išsiuntimo išlaidas, jei studentas pažeis teisėto buvimo šalyje sąlygas. Įstatymas taip pat numato, kad pareigūnai gali paprašyti pateikti išvykų ir gyvenimo užsienio valstybėse sąrašą (nors praktiškai ši nuostata netaikoma).

Šie reikalavimai nėra tiesiogiai numatyti direktyvoje, tačiau, pasak ekspertų, jie yra išvestiniai ir tiesiogiai susiję su direktyvos reikalavimais. Reikalavimas turėti gyvenamąją patalpą yra reikalavimo turėti pakankamai lėšų pragyventi viena iš formų. Jeigu šio reikalavimo būtų atsisakyta, minimali pragyvenimo lėšų suma turėtų būti padidinta. Vienas galimų siūlymų – diferencijuoti pragyvenimo lėšų reikalavimą. Iš studentų, kurie nepateikia dokumento dėl gyvenamosios pa-

44 2011 m. priimtas naujas reikalavimas, kad aukštoji mokykla nurodytą kalbą, kuria bus dėstoma. Tai padaryta tam, kad vizą išduodantis valstybės tarnautojas galėtų patikrinti, ar studentas moka nurodytą kalbą.

45 Praktiškai neprašoma.

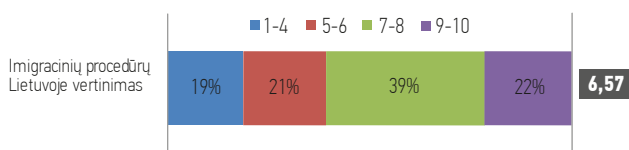
talpos, galėtų būti reikalaujama didesnė pragyvenimo lėšų suma, o iš tų, kurie tokį dokumentą pateikia, mažesnė lėšų dalis. Kitas direktyvoje nenumatytas reikalavimas padengti išsiuntimo išlaidas yra taikomas ne studentui, o ji kviečiančiai institucijai, todėl, pasak ekspertų, jis negali būti laikomas papildomu. Atsižvelgiant į šiuos argumentus, galima daryti išvadą, kad įleidimo procedūra visiškai atitinka Studentų direktyvos reikalavimus.

Atvykimo etape taip pat nekyla esminių problemų. Nauja nacionalinių vizų išdavimo tvarka supaprastino ir palengvino studentų atvykimą. Visus reikiamus formalumus studentai gali susitvarkyti per 1–2 mėnesius, tuo tarpu anksčiau ši procedūra trukdavo iki pusės metų. Lietuva stengiasi užtikrinti, kad būtų išvengta eilių vizų tarnybose dėl sezoniškumo. URM planuoja darbuotojų skaičių taip, kad studentų kreipimosi metu vizų tarnyboje dirbtų daugiau valstybės tarnautojų, ypač tose šalyse, iš kurių atvyksta daugiausia studentų (pavyzdžiui, Baltarusijoje).

Apklausos duomenys rodo, kad studentai imigracijos procedūras vertina gerai – vidutiniškai 6,57 balo (10 balų sistemoje).

17 pav. Imigracijos procedūrų vertinimas

Vertinimui naudojama 10 balų skalė, kurioje 1 reiškia „labai prastai“, o 10 – „puikiai“.

Dažniausiai studentai minėdavo šiuos imigraciją sunkinančius veiksnius: ambasados kilmės šalyje nebuvimas, būtinybė legalizuoti diplomą, būtinybė visus dokumentus versti į lietuvių kalbą, informacijos apie atvykimo procedūras užsienio kalba trūkumas. Tačiau analizuojant apklausos duomenis išryškėjo, kad šie probleminiai veiksniai yra mažai svarbūs (žema koreliacija) ir jų įtaka bendram pasitenkinimui visomis imigracijos procedūroms nėra didelė, t. y. nepaisant nepatogumų, šiuos trukdžius studentai gali pakęsti.

3.3. Buvimas

3.3.1. Leidimo laikinai gyventi prasitęsimas

Trečiųjų šalių studentams, kurių studijos tęsiasi ilgiau nei metus ir kurie į Lietuvą atvyko su nacionalinėmis daugkartinėmis vizomis, antriems ir kitiems studijų metams LLG yra keičiamas. Visus formalumus studentai gali susitvarkyti nacionalinės daugkartinės vizos galiojimo metu būdami Lietuvoje. Prašymus nagrinėja ir LLG išduoda migracijos tarnyba (sprendimą dėl pirmo prašymo priima MD, o LLG keitimo atveju – migracijos tarnyba). Procedūra LLG pasikeisti:

Prašymas, dokumentai → Sprendimas per 2 mėn. → LLG išdavimas (100 Lt)
migracijos tarnybai (300 Lt)

Prašymą pakeisti LLG studentai turi pateikti gyvenamosios vietos migracijos tarnybai arba MD, likus 2–4 mėnesiams iki turimo leidimo laikinai gyventi galiojimo pabaigos. Prašymas pakeisti leidimą laikinai gyventi išnagrinėjamas ne vėliau nei per du mėnesius, leidimas laikinai gyventi išduodamas studijų laikotarpiui, bet ne ilgiau nei metams.

Kartu su prašymu studentas turi pateikti tuos pačius dokumentus, kurių reikėjo pirmajam LLG, ir sumokėti to paties dydžio valstybinę rinkliavą, t. y. kiekvieną kartą visa procedūra kartojama nuo pradžios iki galo ir nėra atsižvelgiama į tai, ar studentas kreipiasi pirmą ar kitus kartus. Neatsižvelgiama ir į jo pažangumą ar kitus mokslo laimėjimus. Šis teisinis reguliavimas universitetų ir studentų vertinamas kaip keliantis tiek administracinių sunkumų universitetams, tiek finansinių studentams. 50 proc. apklaustų studentų LLG pratęsimą vertino kaip apsunkinantį dalyką, nes jo reikia prašyti kiekvienais metais, pateikti tuos pačius dokumentus, juos versti ir mokėti 400 Lt už dokumento išdavimą. Tiek studentai, tiek universitetai labai teigiamai vertintų tai, jei LLG būtų išduodamas bent dviem studijų metams.

Pokalbių su studentais metu išryškėjo ir kita praktinė problema – reikalavimas turėti gyvenamąją patalpą, norint pratęsti LLG. Dažniausiai LLG yra keičiami vasarą, kai studentai išvykę. Todėl pateikti dokumentus, kad turi patalpą (pavyzdžiui, nuomos sutartį), studentai ne visada gali, nes konkrečiu momentu jos neturi. Kaip jau minėta, svarstyтина galimybė diferencijuoti pragyvenimo lėšų poreikį – pavyzdžiui, iš studentų, kurie gali pateikti dokumentus apie didesnes lėšas, nereikalauti dokumento apie gyvenamąją patalpą.

Apibendrinant būtina pasakyti, kad studentų sociologinio tyrimo analizė rodo, jog itin įdėmiai turėtų būti stebimas LLG išdavimas ir keitimas. Šio veiksnio įtaka bendram pasitenkinimo lygiui yra didelė. Tad nepaisant žemesnio jų problematiškumo (ne taip dažnai kėlė sunkumų kaip ambasados nebuvimas), į šį veiksnį reaguojama jautriau.

3.3.2. Darbas studijų metu

Įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ numato, kad studentai iš trečiųjų šalių gali dirbti ne studijų metu ne daugiau nei 20 valandų per savaitę nuo antrųjų studijų metų, bet jie privalo turėti leidimą dirbti⁴⁶. Nors įstatymiškai studentai turi teisę dirbti, tačiau praktiškai teisėtas studentų darbas yra įmanomas tik labai išimtiniais atvejais. Reikalavimas įgyti leidimą dirbti yra labai ribojanti sąlyga, nes studentą įdarbinti norintis darbdavys turi įrodyti, kad jis nesugebėjo darbuotojo rasti Lietuvoje ar kitose ES valstybėse narėse. Darbdavys turi paskelbti apie laisvą darbo vietą ir 30 dienų ieškoti Lietuvos ar ES piliečio darbo vietai užimti. Tik neradus tokio darbuotojo, Lietuvos darbo birža išduotų leidimą dirbti. Tokiu teisiniu reguliavimu stengiamasi apsaugoti Lietuvos darbo rinką nuo darbuotojų iš trečiųjų šalių. Natūralu, kad įsidarbinti sugeba tik pavieniai studentai.

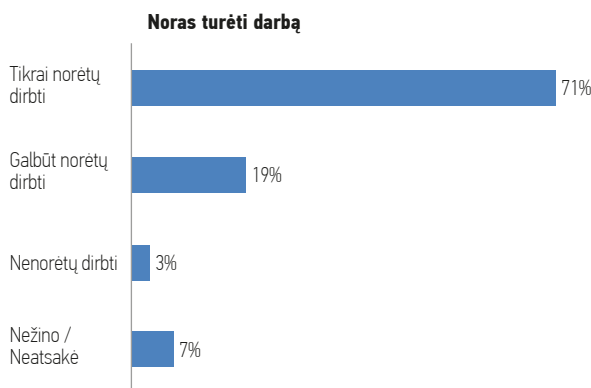
Dabartinį teisinį reguliavimą universitetai vertina nevienareikšmiškai – vieni mano, kad

46 Leidimo dirbti studentams/kitiems užsieniečiams nereikia, jei studentas: (1) įregistruoja įmonę, įstaigą ar organizaciją Lietuvoje kaip savininkas ir yra šios įmonės, įstaigos ar organizacijos, įregistruotos Lietuvoje, vadovas; (2) yra įmonės, įregistruotos Lietuvoje, kurios įstatinis kapitalas sudaro ne mažiau kaip 50 tūkst. litų, savininkas ir jo buvimas Lietuvoje yra būtinas, siekiant šios įmonės tikslų ir vykdanč veiklą; (3) yra įmonės, įregistruotos Lietuvoje, bendraturtis, kurio turimo įmonės įstatinio kapitalo dalies nominalioji vertė sudaro ne mažiau kaip 50 tūkst. litų, ir jo buvimas Lietuvoje yra būtinas, siekiant šios įmonės tikslų ir vykdanč veiklą; (4) yra įmonės, įregistruotos Lietuvoje, kurios įstatinis kapitalas sudaro ne mažiau kaip 50 tūkst. litų, vadovas; (5) yra ES ar jos valstybių narių remiamų savanorių programų dalyvis. Žr. Leidimo dirbti užsieniečiams išdavimo sąlygų ir tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2009 m. rugpjūčio 14 d. įsakymu Nr. A1-500 (Žin., 2009, nr. 98-4134).

trečiųjų šalių studentai yra Lietuvos gyventojai ir jiems būtina taikyti vienodas taisykles ir leisti įsidarbinti nereikalaujant leidimo dirbti. Kiti laikosi nuomonės, kad studentai atvyksta mokytis ir dirbti studijų metu neturi laiko dėl pernelyg didelės studijų apkrovos.

Absoliuti dauguma tyrime dalyvavusių studentų norėtų dirbti – 90 proc. nurodė, kad norėtų/galbūt norėtų dirbti, ir tik 3 proc. dirbti nenorėtų. Tikėtina, kad, leidus studentams įsidarbinti, nereikalaujant leidimo dirbti, darbo aktyviai ieškotųsi daugiau nei pusė visų studentų.

18 pav. Studentų darbas studijų metu ir jų noras dirbti

Darbas yra labai svarbus veiksnys studento gyvenime. Šiuo metu Seime įregistruotos įstatymo pataisos, kuriomis siūloma papildomai leisti trečiųjų šalių studentams, studijuojantiems antrojoje ir trečiojoje studijų pakopose (magistro ir doktorantūros studijos), įsidarbinti mokslo ir studijų institucijose mokslinių tyrimų ir (arba) eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros srityse, nereikalaujant leidimo dirbti.

Diskusijos dėl studentų darbo be reikalavimo įsigyti leidimą dirbti turėtų būti tęsiamos, įvertinant galimą šios grupės įtaką Lietuvos gyventojų (ypač jaunimo) užimtumui/nedarbui. Pozityviai vertinami siūlymai leisti studentams įsidarbinti mokslo studijų institucijose nereikalaujant įsigyti leidimo dirbti.

3.3.3. Šeimos susijungimas

Trečiųjų šalių studentų šeimos nariai atvykti gyventi į Lietuvą gali tik labai išskirtiniais atvejais. Įstatyme nustatyta, kad trečiosios šalies pilietis, norintis pasikviesti į Lietuvą savo nepilnamečius vaikus, sutuoktinį ar registruotą partnerį arba išlaikomus tėvus, turi būti pragyvenęs Lietuvoje dvejus metus, turėti ne mažiau kaip metus galiojančią LLG ir pagrįstas perspektyvas įgyti teisę nuolat gyventi Lietuvoje⁴⁷. Būtent dėl pastarojo reikalavimo retas studentas gali pasikviesti savo

47 Šį reikalavimą tenkina tik šie užsieniečiai: (1) asmenys, turintys teisę atkurti Lietuvos pilietybę; (2) lietuvių kilmės asmenys; (3) kiti trečiųjų šalių piliečiai, kurie dokumentais gali pagrįsti, jog turi pagrindą Lietuvoje gyventi be pertraukos 5 metus. Žr. Dokumentų leidimui laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje gauti pateikimo ir leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje užsieniečiams išdavimo, keitimo, panaikinimo, taip pat įvertinimo, ar santuoka arba registruotos partnerystės sutartis buvo sudaryta arba vaikas buvo įvaikintas, kad užsienietis gautų leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2005 m. spalio 12 d. įsakymu nr. 1V-329 (Žin., 2005, nr. 126-4509; 2009, nr. 62-2501).

šeimoms narius. Jeigu šeimos nariai vis dėlto atvyktų ir gautų LLG, jie galėtų patekti į darbo rinką (iš jų nebūtų reikalaujama įsigyti leidimo dirbti) ir naudotis vienodomis su Lietuvos piliečiais darbo, socialinėmis, sveikatos apsaugos garantijomis.

Nors įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ nenumato išimčių dėl šeimos susijungimo, nepilnamečių vaikų atveju taikomos Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos nuostatos, kurių pagrindu trečiųjų šalių studentai gali kreiptis dėl LLG išdavimo nepilnamečiam asmeniui. Tačiau apklausos duomenys rodo, kad šia teise dėl nežinojimo studentai pasinaudoja retai.

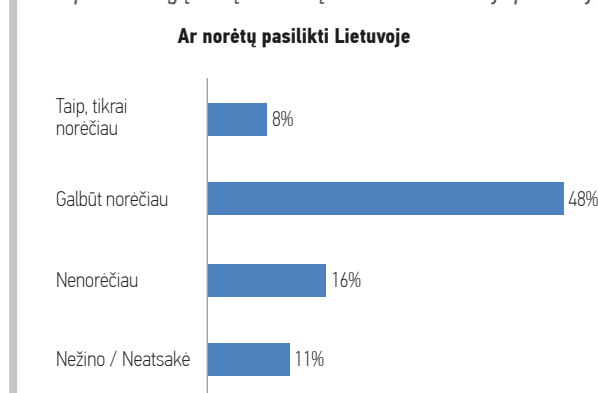
Apie 40 proc. apklaustų studentų nurodė, kad dabartinis reguliavimas dėl ilgalaikio šeimos atsivežimo jiems kelia problemų, nes atsivežti šeimą ilgesniam laikui nėra galimybių. Šeimos atsivežimo klausimas dažniausiai kyla trečiosios pakopos studentams, nes jie yra vyresni ir paprastai jau būna sukūrę šeimas. Tikėtina, kad renkantis, kur studijuoti, šeimos susijungimo aspektas yra labai svarbus, ypač doktorantūros studentams. Kadangi doktorantūros studijas Lietuvoje renkasi labai mažas procentas trečiųjų šalių studentų (1 proc.), svarstyti galimybę šiai grupei paprastinti šeimos susijungimo sąlygas.

3.3.4. Laikotarpis po studijų

Įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ numato, kad trečiosios šalies studentas, baigęs studijas, privalo išvykti iš Lietuvos. Likti po studijų Lietuvoje galima tik gavus leidimą gyventi kitais pagrindais, t. y. keičiant buvimo pagrindą iš studijų į kitą – darbo, šeimos susijungimo. Studentai gali keisti buvimo pagrindą neišvykdami iš Lietuvos, jeigu jie Lietuvoje yra teisėtai (t. y. turi galiojantį LLG). Pavyzdžiui, jeigu studentai randa darbą pagal įgytą specialybę ir turi galiojantį LLG, jie neišvykdami iš Lietuvos galėtų kreiptis dėl LLG darbo pagrindu. Seimui šiuo metu pateiktas siūlymas keisti šią įstatymo nuostatą ir numatyti, kad studentai, baigę studijas, galėtų Lietuvoje likti dar 3 mėnesiams ir ieškoti darbo.

Apklausos duomenys rodo, kad apie pusę trečiųjų šalių studentų pageidautų tokių įstatymo pakeitimų. Lietuvoje likti po studijų svarstytų 56 proc. studijuojančiųjų.

19 pav. Trečiųjų šalių studentų noras likti Lietuvoje po studijų

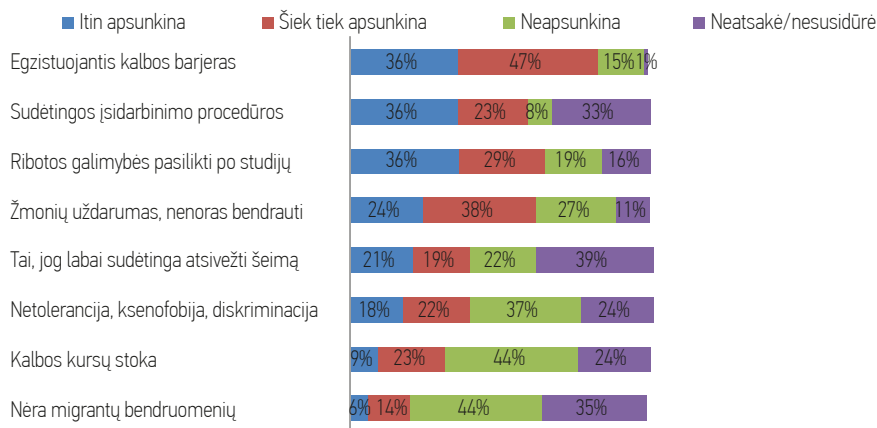
Svarstyтина galimybė ilginti laikotarpį po studijų, kai studentui dar leidžiama likti ir ieškotis darbo, iki 6 mėnesių⁴⁸. Toks teisinis reguliavimas galėtų būti taikomas asmenims, geriausiai baigusiems studijas arba studijuojantiems specialybes, kurių darbuotojų Lietuvoje trūksta.

3.3.5. Integracija

Lietuva nevykdo valstybinės integracijos programos jokių imigrantų (išskyrus tuos, kurie gavo tarptautinę apsaugą), juo labiau studentų iš trečiųjų šalių, atžvilgiu, nes jie laikomi laikiniais imigrantais. Lietuva riboja tokių studentų teisę dirbti, neleidžia likti po studijų. Būtiniausias integracijos priemonės siūlo kai kurie universitetai. Tai dažniausiai būna kalbos kursai (pirmaisiais ir antraisiais studijų metais). Atskiras integracijos priemonės siūlo ir nevyriausybinis sektorius. Šios priemonės dažniausiai remiamos iš Europos integracijos fondo lėšų, tačiau jos yra pavienės, trumpalaikės, o ne sisteminė pagalba. Todėl studentų integracija palikta saviėgai.

Kaip rodo sociologinė studentų iš trečiųjų šalių apklausa, gerai Lietuvoje integravęsi jaučiasi 13 proc. apklaustųjų studentų iš trečiųjų šalių. Panašiai tiek pat (14 proc.) integravęsi nesijaučia, nors norėtų. Studentai išskyrė šiuos integraciją sunkinančius trukdžius: kalbos barjeras, ribotos įsidarbinimo galimybės ir negalėjimas likti Lietuvoje po studijų.

20 pav. Integraciją sunkinantys veiksniai

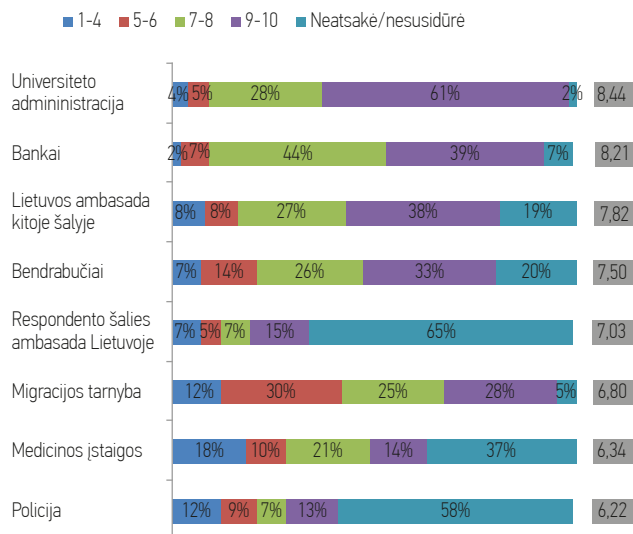

Studentai nurodė, kad labiausiai integraciją palengvina draugai lietuviai, lietuvių kalbos žinios ir gyvenimas bendrabutyje. Svarbu paminėti, kad apie penktadalis studentų susiduria su netolerancijos ir ksenofobijos apraiškomis.

Nepakankama integracija sukelia papildomų problemų už universitetų ribų. Juo labiau, kad ne visos institucijos gali suteikti reikiamas paslaugas ne lietuvių kalba. Paprašyti įvertinti institucijų, su kuriomis susiduria, darbo kokybę, studentai gerai vertino universiteto administraciją, bankus, Lietuvos ambasadą kilmės šalyje ir bendrabučius. Prasčiau vertino migracijos tarnybas, medicinos įstaigas ir policiją.

48 Šiuo metu projekte numatyti 3 mėn. būna vasaros metu, kai nuolatinį darbą susirasti yra sunkiau.

21 pav. Institucijų darbo kokybės ir geranoriškumo vertinimas

Apibendrinant reikia pasakyti, kad studentų integracija ir studentų savijauta Lietuvoje yra svarbus veiksnys. Universitetų darbuotojai pastebi, kad geriausia priemonė pritraukti naujų studentų yra jau studijavusiųjų rekomendacijos. Todėl svarbu tampa ne tik studijų kokybė, bet ir tai, kaip studentas yra integravęsis ir kaip jis jaučiasi Lietuvoje. Apie šią problemą yra kalbėjęs ir ŠMM ministras, akcentuodamas, kad „be patrauklių studijų programų, turime pasiūlyti ir geras socialines sąlygas, toleranciją“⁴⁹.

3.4. Piktnaudžiavimas studijų tikslais

Lietuvoje piktnaudžiavimas studijomis fiksuojamas retai – pasitaiko tik pavienių atvejų. Tačiau piktnaudžiavimo apraiškos pastebimos už Lietuvos ribų, kai būsimi trečiųjų šalių studentai kreipiasi dėl dokumento atvykti į Lietuvą studijų tikslais.

Piktnaudžiavimo studijų tikslais atvejai nustatomi:

- a. už šalies ribų, t. y. kai studentas dar tik kreipiasi dėl vizos ar LLG (vertinant atmetamus prašymus išduoti vizą);
- b. jau esant šalyje, kai naikinamas studento LLG (vertinant, koku pagrindu naikinamas LLG);

(A) Daugiausia piktnaudžiavimo atvejų nustatoma Lietuvos vizų tarnybose užsienyje, t. y. dar prieš studentui atvykstant į Lietuvą. URM duomenimis, Lietuvos ambasadoje Egipte dažnai susiduriama su studentų iš Azijos ir Afrikos piktnaudžiavimu siekiant gauti nacionalinę vizą studijų tikslais. Šis regionas kelia daugiausia rūpesčių dėl neteisėtos migracijos. Ambasadoje Kaire 2011 metais buvo atmesta apie 30–35 proc. prašymų išduoti nacionalinę vizą studijų tikslais. Ambasados darbuotojai nurodo šias pagrindines priežastis:

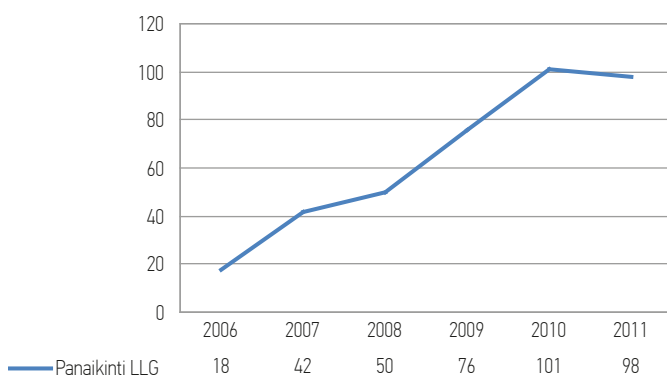
49 <http://www.balsas.lt/nauijena/515406/smm-planuose-is-uzsienio-privilioti-15-20-tukst-studentu>

- Studentas nesugeba įrodyti, kad turi lėšų pragyventi ir studijuoti (nepateikti dokumentai arba pateikti suklustoti dokumentai);
- Vizų tarnybos darbuotojui kyla pagrįstų abejonų dėl nelegalios migracijos rizikos (pavyzdžiui, pokalbio metu nustatoma, kad studentas nekalba ta kalba, kuria priimtas studijuoti, nežino nieko apie universitetą, Lietuvą ir pan.);
- Yra pagrįstų įtarimų, kad studentas gali priklausyti grupei, kuriai būdingi organizuotos nelegalios migracijos požymiai.

URM nuomone, tokią situaciją lemia tai, kad nėra sukurtos tvarkos, leidžiančios įvertinti, ar trečiosios šalies pilietis pagal savo turimą išsilavinimą gali studijuoti konkrečioje aukštojoje mokykloje, o universitetai vykdo nepakankamai patikimą studentų atranką (ypač iš Afrikos). Studentas vizų tarnybai neprivalo pateikti turimą išsilavinimą patvirtinančių dokumentų, taip pat nėra nustatytas reikalavimas gerai mokėti kalbą, kuria bus skaitomos paskaitos. Vienintelis dokumentas, kurį turi pateikti studentas, yra aukštosios mokyklos tarpininkavimo raštas. Jame nurodoma, kad asmuo yra priimtas į atitinkamą aukštąją mokyklą, įvardijama studijų kryptis, kalba, kuria ketinama studijuoti. Visus kitus su išsilavinimu susijusius dokumentus ir turimas žinias pagal šiuo metu galiojančią sistemą tikrina aukštoji mokykla. Skirtingos aukštosios mokyklos nustato įvairius kriterijus. Būtina pasakyti, kad aukštosios mokyklos ne visada ir gali patikrinti tiek dokumentų autentiškumą, tiek paties studento motyvaciją. Pasitaiko atvejų, kai studentas priimamas studijuoti bendraujant su juo netiesiogiai, per elektroninio ryšio priemones. Tik atvykus pokalbiui į ambasadą paaiškėja, kad studentas neturi jokio supratimo, kur ir ką studijuos. URM pastebi, kad Afrikos valstybėse net yra susiformavę tarpininkų tinklai, kurie studentams siūlo ne mokslą, o imigracijos į Europą paslaugą. Tokie atvejai išaiškinami pokalbio ambasadoje metu.

(B) Piktnaudžiavimo atvejai gali būti nustatomi ir analizuojant priežastis, dėl kurių studentai braukiami iš studentų sąrašų. Pagal galiojančią tvarką universitetai privalo informuoti MD, jeigu studentas yra išbraukiamas iš studentų sąrašų. Tokiam studentui automatiškai naikinama LLG ar nacionalinė daugkartinė visa.

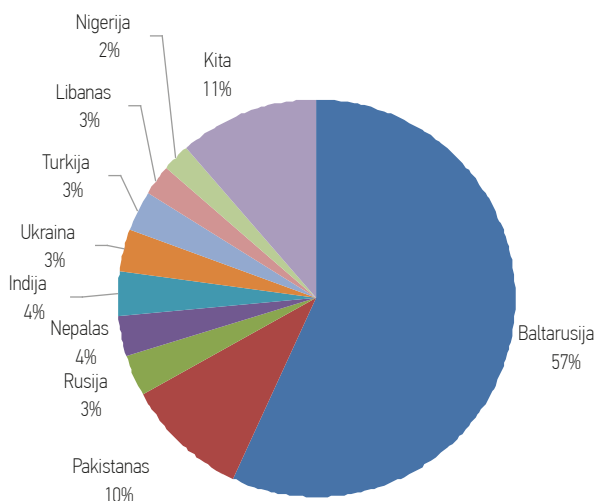
22 pav. Panaikinti LLG, išduoti studijų pagrindu

Šaltinis: Migracijos departamentas

LLG dažniausiai naikinami studentams iš Baltarusijos, tačiau, įvertinus studentų iš šios šalies skaičių, naikinamų LLG yra santykinai nedaug. Palyginti daug LLG naikinama Pakistano, Nepalo ir Indijos studentams, t. y. atvykusiems iš valstybių, kuriose yra didelė neteisėtos migracijos rizika.

23 pav. 2006–2011 m. panaikintų LLG skaičius, nes studentas buvo išbrauktas iš studentų sąrašų

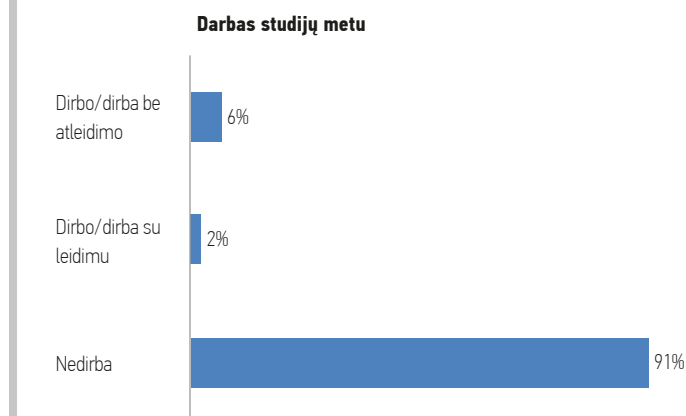

Šaltinis: Migracijos departamentas

Nors MD ir renka duomenis apie visus išbrauktus studentus, tačiau neskirsto surinktų duomenų pagal priežastis, dėl kurių studentas buvo išbrauktas. Todėl nustatyti, kiek studentų buvo išbraukta dėl piktnaudžiavimo (pavyzdžiui, neatvyko į studijas), nėra galimybių. Pokalbių su universitetų atstovais metu nustatyta, kad aiškių piktnaudžiavimo atvejų būna labai retai (1–2 per metus).

Kita galimo piktnaudžiavimo forma – nelegalus darbas (be leidimo dirbti arba viršijant leistiną valandų skaičių). Nelegalaus darbo prevenciją vykdo ir patikrų metu nelegalaus darbo atvejus fiksuoja Valstybinė darbo inspekcija. Inspekcija nėra nustačiusi nelegalaus tarptautinių studentų darbo atvejų. Tačiau tikėtina, kad maža dalis studentų studijų metu dirba neturėdami tam leidimo. Apklausos duomenys rodo, kad tokių studentų yra apie 6 proc. Studentai dažniausiai teikia individualias paslaugas (moko kalbos, verčia tekstus, prižiūri vaikus). Už jas dažniausiai atsiskaitoma grynais pinigais, todėl tokius pažeidimus fiksuoti yra labai sudėtinga.

24 pav. Trečiųjų šalių studentų darbas

Galima teigti, kad šiuo metu daugiausia piktnaudžiavimo atvejų nustatoma dar už šalies ribų – Lietuvos Respublikos konsulinėse tarnybose. Tačiau būtina stebėti tuos atvejus, kai studentai braukiami iš studentų sąrašų dėl aiškių piktnaudžiavimo priežasčių, pavyzdžiui, neatvyko į studijas, studijų metu išvyko ir pan. Šiuo metu taikomos prevencinės priemonės (tokios kaip kalbos mokėjimo, motyvacijos patikra, mokestis už studijas į priekį) ne visada gali būti efektyvios, norint užkirsti kelią galimai imigracijai, piktnaudžiaujant studijomis.

4. Tarptautinis bendradarbiavimas

Tarptautinis bendradarbiavimas aukštojo mokslo srityje vykdomas įvairiais lygiais. Galima išskirti šiuos tokio bendradarbiavimo lygmenis:

- Dvišalis bendradarbiavimas, koordinuoja ŠMM;
- Bendradarbiavimas tarp aukštųjų mokyklų (pavyzdžiui, rengiant ir įgyvendinant jungtines studijų programas bei kitas ES programas).

Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2011–2012 metams programoje numatyta plėsti bendradarbiavimą aukštojo mokslo srityje, sudarant tarptautinius susitarimus, ypač su prioritetinėmis valstybėmis. Lietuva yra pasirašiusi bendradarbiavimo sutartis ar susitarimus švietimo, mokslo ir technologijų srityse su šiomis ne ES valstybėmis: Baltarusija, Izraeliu, Kinija, Islandija, Japonija, Meksika, Šveicarija, Turkija, Kroatija, Indija, Kazachstanu, Mongolija, Juodkalnija, Filipinais, Rusija, Serbija, Ukraina, Jungtinėmis Amerikos Valstijomis, Uzbekistanu. Šios dvišalės sutartys yra gana bendro pobūdžio ir yra labiau politiniai dokumentai (deklaracijos). Tarpvalstybinių sutarčių pagrindu ŠMM su kai kurių šalių atitinkamomis institucijomis yra pasirašiusi tarpžinybinius susitarimus, kuriuose numatytos jau konkrečios bendradarbiavimo sąlygos, akademinių mainų kvotos. Tiek tarpvalstybiniai, tiek tarpžinybiniai susitarimai skatina studentų ir mokslo darbuotojų mainus, padeda įgyvendinti bendrus tyrimus, palengvina kvalifikacijų pripažinimą bei asmenų atvykimą. Priklausomai nuo sutarties ar susitarimų pobūdžio, šių šalių piliečiai gali gauti valstybinės stipendijas visoms arba dalinėms studijoms Lietuvoje, lietuvių kalbos vasaros kursams, lietuvių kalbos ar baltistikos studijoms.

Bendradarbiavimas tarp aukštųjų mokyklų, ypač rengiant jungtines studijų programas, vyksta gana lėtai. Iki 2011 metų Lietuvoje buvo įregistruotos penkios jungtinės studijų programos:

- Lyginamoji socialinė politika ir gerovė (antroji pakopa, MRU)
- Tarptautinė teisė (antroji pakopa, MRU)
- Baltų regioninės studijos (antroji pakopa, VU)
- Darnios regioninės sveikatos sistemos (antroji pakopa, VU)
- Tarptautinis verslas (pirmoji pakopa, Socialinių mokslų kolegija)

Šių programų kūrimas yra toliau skatinimas ir remiamas, todėl per ateinančius metus jų skaičius turėtų išaugti, o tai turėtų paskatinti atvykti daugiau užsienio studentų.

Didėjantis studentų mobilumas iš ES valstybių narių reikalaus spręsti kylančias problemas, susijusias su migracija. Daugės trečiųjų šalių studentų, kurie į Lietuvą atvyks tik daliai studijų programos (pavyzdžiui, pagal jungtines studijų programas). Pagal galiojančius įstatymus, studentai iš trečiųjų šalių į Lietuvą atvykti gali su kitos ES valstybės narės išduotais dokumentais, tačiau tik ne ilgesniam nei 3 mėnesių laikotarpiui per pusę metų. Jeigu jie Lietuvoje norėtų likti ilgesniam laikui, privalo kreiptis dėl nacionalinės vizos arba LLG. Vadinasi, kitos ES valstybės dokumentas (viza, leidimas gyventi) Lietuvoje studentui leidžia būti tik iki 3 mėnesių. Todėl studentas, kuris atvyksta studijuoti į kitą ES valstybę, bet dalį savo studijų nori mokytis Lietuvoje, privalo pasirūpinti ir gauti vizą arba LLG Lietuvoje. Dokumentus nacionalinei vizai arba LLG gauti studentas gali pateikti bet kurioje valstybėje, kurioje yra teisėtai. Lietuva netaiko jokių supaprastintų atvykimo procedūrų studentams, dalyvaujantiems ES ar kitose programose.

Studentai nurodo, kad dabartinis reguliavimas kelia problemų. Jiems nesuprantama, kodėl teisėtai gyvendami vienoje ES valstybėje, negali atvykti studijuoti į kitą valstybę. Tikėtina, kad kai kurie trečiųjų šalių studentai, išvykdami ar atvykdami studijuoti į kitą ES valstybę ar išvykdami iš jos, nesikreipia dėl reikalingų dokumentų, nes iš esmės nėra priemonių patikrinti, kiek laiko jie praleido kitoje ES valstybėje. Dabartinį reguliavimą būtina tobulinti ir paprastinti visoje ES. Tai galėtų būti daroma ruošiant Studentų direktyvos pakeitimus.

5. Užsienio studentų įtaka

Užsienio studentų įtaka Lietuvoje nebuvo tirta. Rašant šį skyrių, remtasi tik turima statistine informacija, sociologinio tyrimo medžiaga bei universitetų bei ekspertų pastebėjimais. Todėl šis skyrius tik nurodo sektorius, kur būtų naudingi tolesni tyrimai, norint išsamiai įvertinti studentų įtaką:

- **Ekonominis.** Didžioji dauguma studentų moka už studijas visą kainą ir patys padengia savo pragyvenimo išlaidas Lietuvoje. Studentų apklausos duomenys rodo, kad už mokslą moka apie 70 proc. studentų. Tokiose srityse kaip medicina mokestis yra labai didelis – siekia iki 30 tūkstančių Lt per metus. Užsienio studentai atsiveža ir Lietuvoje išleidžia pinigus, pirkdami paslaugas ir prekes. Tyrimo duomenys rodo, kad didžioji dalis apklaustų Lietuvoje studijuojančių studentų pragyvenimui, neįskaitant mokesčio už studijas, išleidžia iki 1200 Lt per mėnesį.

25 pav. Trečiųjų šalių studentų išleidžiami pinigai (per mėn.)

Dažniausia pajamų pragyvenimui respondentai gauna iš savo tėvų ar artimųjų. Tik penktadalis apklausoje dalyvavusių studentų nurodė, kad gauna stipendiją.

- **Edukacinis.** Universitetų ekspertai pastebi, kad užsienio studentai prisideda ir prie paties mokymosi proceso tobulinimo. Studentų mokami pinigai už studijas leidžia kviešti geresnius dėstytojus. Mišrioje grupėse įvairesnis darosi ir pats mokymosi procesas. Išauga studentų tarptautiškumo kompetencija, t. y. mišrioje grupėse studentai išmoksta dirbti su skirtingų kultūrų žmonėmis, o tai labai svarbu globalėjančiame pa-

saulyje. Taip pat didėja dėstytojų kompetencija. Jie ruošia ir dėsto paskaitas užsienio kalba.

- **Verslumo.** Studijų metu taip pat užsimezga studentų ryšiai su Lietuva. Nėra atlikta tyrimų, tačiau kitų šalių patirtis rodo, kad studijų metu užsimezga verslo ryšiai tarp kilmės ir tikslo valstybių.
- **Demografinis.** Užsienio studentų atvykimas taip pat padeda spręsti Lietuvos demografines problemas. Užsienio studentai yra išsilavinę, jauni, iniciatyvūs. Sudarius jiems didesnes galimybes likti šalyje, galėtų dalyvauti sprendžiant demografines problemas.
- **Saugumo.** Šiuo metu turimi duomenys neleidžia teigti, kad studijos būtų naudojamos neteisėtai imigracijai. Tačiau būtina stebėti procesus ir nuolat vertinti, ar studentai iš trečiųjų šalių nepiktnaudžiauja šiuo atvykimo pagrindu.

Vertinant užsienio studentų įtaką, peršasi išvada, kad ji galėtų būti didesnė, jei būtų stengiamasi ją panaudoti. Šiuo metu trečiųjų šalių studentų potencialas išnaudojamas ne iki galo – ribojamas studentų darbas studijų metu, jiems draudžiama likti Lietuvoje po studijų ir ieškoti darbo. Siūlomomis įstatymų korekcijomis iš dalies stengiamasi situaciją keisti.

Literatūros sąrašas

Studijos

1. *Aukštojo mokslo viešinimo tarptautiniu mastu patirties analizė ir studija. Penkių užsienio valstybių ir Lietuvos aukštojo mokslo tarptautiškumo analizė.* Rengė Jaržemskis ir ekspertai, Vilnius, 2011.
2. Siūlymai dėl Lietuvos universitetų tinklo optimizavimo, parengti darbo grupės, sudarytos Lietuvos Respublikos ministro pirmininko 2011 m. gegužės 31 d. potvarkiu nr. 129.
3. *External Education Policies and Tools: Developments, trends and opportunities in the internationalisation of education in the EU and its Member States.* Published by DG Education and Culture.
4. *Value migration*, research study conducted by the Expert Council of German Foundations on Integration and Migration, 2012.
5. *Mapping Member States' external Education & Training policies and tools.* DG EAC 2011.

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Žin., 1992, nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos įstatymas *Dėl užsieniečių teisinės padėties.* Žin., 2004, nr. 73-2539.
3. Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas. Žin., 2009, nr. 54-2140.
4. Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas. Žin., 2000, nr. 52-1484.
5. Konstitucinio Teismo nutarimas *Dėl Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo (2009 m. balandžio 30 d. redakcija) nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai*, 2011 m. gruodžio 22 d. (byla nr. 13/2010-140/2010).
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas *Dėl Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2008–2010 metų programos.* Žin., 2008, nr. 85-3384.
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas *Dėl Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2010–2012 metų programos.* Žin., 2011, nr. 148-6955.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas *Dėl Paramos teikimo į antrosios pakopos nuolatinės studijų formos studijų programas Lietuvos aukštosiose mokyklose priimtų užsieniečių studijoms tvarkos aprašo patvirtinimo.* Žin., 2011, nr. 50-2440.

9. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2011 m. kovo 24 d. įsakymas nr. 1V-233/V-66 *Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2004 m. rugsėjo 2 d. įsakymo Nr. 1V-280/V-109 „Dėl dokumentų vizai gauti pateikimo, vizos išdavimo bei panaikinimo, konsultavimosi, kelionių organizatorių ir kelionių agentūrų akreditavimo ir kvietimo užsieniečiui laikinai atvykti į Lietuvos Respubliką patvirtinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo*. Žin., 2011, nr. 38-1832.
10. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas *Dėl dokumentų leidimui laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje gauti pateikimo ir leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje užsieniečiams išdavimo, keitimo, panaikinimo, taip pat įvertinimo, ar santuoka arba registruotos partnerystės sutartis buvo sudaryta arba vaikas buvo įvaikintas, kad užsienietis gautų leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, tvarkos aprašo patvirtinimo*. Žin., 2005, nr. 126-4509; 2009, nr. 62-2501.
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas *Dėl konsulinio mokesčio už prašymų išduoti nacionalines vizas Baltarusijos Respublikos piliečiams nagrinėjimą neėmimo*. Žin., 2011, nr. 115-5411.
12. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2009 m. rugpjūčio 14 d. įsakymas nr. A1-500 *Dėl leidimo dirbti užsieniečiams išdavimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo*. Žin., 2009, nr. 98-4134.
13. 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 810/2009, nustatantis *Bendrijos vizų kodeksą*. Oficialusis leidinys L 243, 15/09/2009, p. 0001– 0058.
14. 2004 m. gruodžio 13 d. Tarybos direktyva 2004/114/EB *Dėl trečiosios šalies piliečių įleidimo studijų, mokinių mainų, neatlygintino stažavimosi ar savanoriškos tarnybos tikslais sąlygų*. Official Journal L 375, 23/12/2004, p. 0012–0018.

Internetinės svetainės

1. <http://www.lrs.lt>
2. <http://www.stat.gov.lt>
3. <http://www.migracija.lt>
4. <http://www.smpf.lt>
5. <http://www.lrvk.lt>
6. <http://www.pasienis.lt>
7. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

Kiti šaltiniai

Studijų žodynas (http://www.skvc.lt/studiju_zodynas/tezauras.html).

G. Steponavičius tikina, kad aukštojo mokslo reforma bus vykdoma toliau. Lrytas.lt, 2011 m. gruodžio 22 d.

ŠMM planuose – iš užsienio privilioti 15-20 tūkst. studentų. Balsas.lt, 2010 m. gruodžio 11 d.

[illegible]